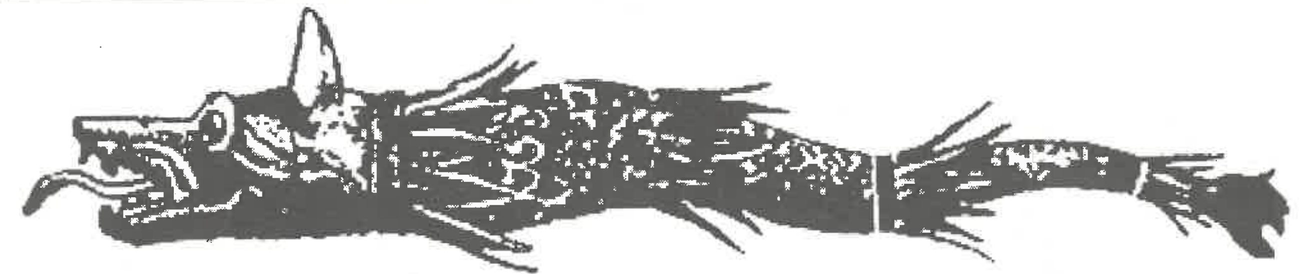
„Ai dreptul să ierți vinovatul, dar nu să-i ierți și greșeala“ (N. Iorga)

Restituiri
Pitești

Revistă trimestrială de istorie a Centrului Cultural Pitești ■ Anul 4 ■ Nr. 12 ■ August 2006 ■ 1,5 lei

ZIUA LUPULUI
23 august

În acest număr

Să (re)dăm PATRIEI natura dăruită de CREATORUL ei

ION NANIA

Între 1956 și 1990 ne-am ocupat, printre altele, și de studierea Câmpiei Piteștilor – descoperirea vetrelor arheologice, faună și floră, moștenirea etnoculturală - pentru a înțelege degradarea dezastruoasă la care a ajuns acest colț de țară în timpul dictaturii bolșevice. Acest ultim aspect l-am prezentat cu prilejul celui de „Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară a României" care avut loc la Arad, în perioada 28 august - 1 septembrie 1995, într-o comunica al cărui rezumat a fost publicat în volumul apărut cu acel prilej[1]; lucrarea a ajuns doar la cei 300 de participanți și nu poate fi consultată de cei interesați. În comunicare prezentăm pe larg degradarea landșaftului acestei unități geografice, care altă dată a fost acoperită de imenșii codri ai Vlăsiei, cu deosebire după instaurarea bolșevismului în România. Din 1948 până în 1989 au fost rase de pe această câmpie peste 30 de păduri: Rediul Smeurei, Părăsita, Maior Roșu, Lupăria, Pădurea Bradului, Cornetul Bănănăi, Orjanca-Silvestreanca, Șerbăneasca, Rovina Mare, Tufele Roșii, Rediul Tomșanii, Zapisu, Pădurea Gliganului, Floreasca, Odaia Miului, Orasca, Pădurea Moșnenilor, Capra, Năvrutu, Furduiasca-Rătești, Braniștea, Frăsiori, Goleasca, Dumbrava, Fitincioaica, Cerani, Pădurea Piscanilor, Ioneasca, Pădurea Berzei, Pădurea Popii Vasile, Șirul de ulmi, o parte din Pădurea Turcului și Pădurea Cucului. Marile păduri Leșanca-Zidureanca, Mozăceanca, Cantacuzeanca și Urlătoarea-Bălăceanca-Vlășcuța au fost și ele defrișate în mare parte.

După 1962 au pierit toți arborii, inclusiv cei multiseculari, de pe răzoare și au fost denudate de arbori și arbuști toate coastele și văile, întreaga câmpie rămânând, cât cuprind ochii, ca-n palmă. Din puținele păduri rămase au dispărut cu desăvârșire: ulmul, jugastrul, teiul, frasinul, arinul și alunul; cornul se mai întâlnește doar în pădurea Podeanca dintre Broșteni și Pârvu Roșu; gorunul și gârnița rar se mai pot întâlni.

Fauna a fost grav afectată. În a doua jumătate a secolului al XX-lea au rămas de domeniul amintirii: pajura (*Aquila heliaca* Sav.) – ultima familie fiind împășcată la cuib în anul 1955 –, șoimii și găile (miilanii), bufnița, dropia – ultimele 9 exemplare au fost observate în 1966 –, spârcaciul – ultimele patru exemplare ale unei familii au fost ucise în 1972. În toată câmpia Piteștilor nu mai cuibăresc stârcii, barza neagră, ierunca și turlia (*Burhinus oedicnemus* L.,1750) rebotezată din birouri de către specialiști, pasărea ogorului, iar restul păsărilor s-au rărit în mod alarmant; în anii 1985-1990 nu au cuibărit, în toată această unitate geografică, mai mult de 15-20 de perechi de turturele; în aceeași situație se află și cristeiul (*Crex crex* (L.),1758).

Dintre mamifere au dispărut în această perioadă: lupul – ultimul exemplar împușcat în 1956 –, liliecii, cățelul pământului (*Spalax* sp.), veverița, neamurile pârșilor, ermina sau hermelina, dihorul galben și se pare că și beica (*Martes foina* Erxleben, 1777).

Degradarea landșaftului Câmpiei Piteștilor s-a accentuat în deceniile 1971-1990 din cauza secetelor prelungite, dar și din cauza ploilor acide încât, la 4-5 arbori din 10, se observă uscarea mugurilor terminali; acest fenomen se observă chiar și la salcâm, arborele cel mai rezistent din zonă.

După distrugerea bălților și a zonelor naturale de-a lungul Dunării, după anul 1965 nu a mai adiat în zonă **Băltărețul**, vântul aducător de ploaie; clima s-a redus la două anotimpuri; pâraiele au secat, în ciuda faptului că până în secolul al XVII-lea erau pline de mori de apă; pânzele freatice au coborât foarte mult, iar izvoarele naturale, din care apa nu a încetat să țâșnească nici în timpul secetei din 1946, au dispărut și ele. Dacă revărsările pâraielor din 1970 și 1975 au mai fost stăvilite de puținii arbori care se mai aflau pe maluri, cele din zilele de 22-23 mai 1995 nu au mai întâlnit nici o rezistență, iar pagubele sunt greu de calculat datorită pământurilor distruse de ape. La aceasta a contribuit și degradarea văilor „regularizate" în folosul agriculturii, astupându-se bălțile și gâldaiele care preluau apa viiturilor mari, dar și dispariția cutumelor despre sfințenia apelor, socotită de comuniști superstiții; localnicii uitând aceste credințe, au umplut aceste pâraie cu toate gunoaiele, inclusiv cu bălegarul pe care altădată îl cărau pe ogoare.

Cei 50 de ani de dictatură bolșevică au adus pagube landșaftului acestei câmpii, mai mari decât întregul mileniu al II-lea. Cele de mai sus reprezintă o parte a rezumatului amintit. În expunere atrăgeam atenția asupra dezastrului asupra așezărilor din Lunca Dunării și din Deltă în cazul unor debite asemănătoare celor din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, îndiguirea Dunării și așa-zisă „redare agriculturii" a marilor lacuri și a Deltei, fiind una din cele mai mari erori bolșevice asupra nu numai a naturii patriei, dar și a economiei României, când peștele era socotit mâncarea săracului.

În ziua de vineri, 28 octombrie 2005, în cadrul unei sesiuni anuale de comunicări științifice am susținut comunicarea *Descoperirile arhelogice și concluziile privind cele șase valuri de inundații din anul 2005*[2], prilejuită de cele mai mari inundații din spațiul românesc.

La 5 iulie 2005 se anunța că suntem „*Țară de sinistrați*": 35575 ha de teren arabil inundate, 10000 ha de grâu sub ape, 76100 m.c. de lemn doborât de vânt, 113 localități inundate, 500 (5000, n.n.) evacuați, 1710 case distruse. În ziua de 4 iulie 2005 localitatea Icoana din județul Olt a rămas izolată; 1300 de case erau afectate datorită căderii a 50 l apă/m.p. În Olt, viitura a făcut 4 victime; 500 de persoane din câteva sate au fost evacuate. În Teleorman viitura a afectat 12 baraje de pământ, proiectate să reziste la 600 m.c./sec, dar viitura a avut 800 m.c./sec; au fost inundate 33 de sate, cu 2310 case, fiind evacuate 1600 de persoane; acestea au fost doar o parte din pagubele din Teleorman. În județul Argeș au fost afectate câteva sute de case din localitățile Lunca Corbului, Stolnici, Miroși, Râca, Bârla, Căldăraru, Hârsești și Popești și lista poate continua cu alte zeci de localități din județele Giurgiu, Constanța, Dolj[3] și nu numai; județul Teleorman era „înghițit de ape", mai ales în zonele Drăgănești-Vlașca, Orbeasca și satul Roșu[4]. Numai în județul Argeș pagubele s-au ridicat la 250 de miliarde lei[5]. Printr-un comunicat al Guvernului se arăta că inundațiile din perioada 1-17 iulie 2005 au provocat țării pagube de 23942 miliarde de lei (672,5 milioane euro), fiind afectate 575 de localități din 34 de județe, cu 25172 de gospodării avariate, din care 3571 total distruse, iar alte 2993 de case erau în pericol de prăbușire. Viiturile au ucis 24 de persoane - 15 în județul Vrancea, 4 în Bacău, 2 în Teleorman și câte o persoană în Alba, Constanța și Galați. Inundațiile au distrus culturile agricole de pe 323628 ha, 108 km de diguri, 751 km de apărări de maluri, 74 de baraje de apărare împotriva inundațiilor; la acestea se mai adaugă 375 km de drumuri naționale, 979 km de drumuri județene, 1575 km de drumuri comunale, 638 km de străzi din diverse localități, 699 poduri și 1553 de podețe[6]. Inundațiile au fost dezastruoase și în septembrie 2005. În județul Constanța viiturile au înecat 13 oameni, iar stațiunea Costinești arăta ca după tsunami, apa având 3 metri, iar viitura o viteză de 40 km/oră[7]. Sudul țării a ajuns din nou sub ape. Este inundat satul Roșu din Chiajna-Ilfov; Ciorogârla inundă peste 80 de case din Domnești. „Râul Neajlov a crescut în proporții misterioase" afectând localitățile Nebuna, Clejani, Neajlov, Bulbucata. În Teleorman, câmpul spre Drăgănești-Vlașca este un lac imens; apa atinge pe alocuri doi metri adâncime; zeci de case sunt inundate la Videle[8]. Debitele Argeșului și Ialomiței devin înspăimântătoare în județele Giurgiu, Ialomița și Călărași[9]. Sunt doar o foarte mică parte din zonele afectate și din distrugerile provocate.

Analizând la fața locului o serie de descoperiri arheologice făcute de noi de-a lungul anilor, am ajuns la concluzia că doar în neolitic a existat o perioadă secetoasă și fără inundații așa de mari, ceea a permis oamenilor să-și construiască așezări de-a lungul văilor, în finalul acestei epoci, iar gumelnițenii și-au permis să construiască cunoscutele telluri în luncile joase, uneori chiar în apropiere de pâraie sau pe firul vâlcelelor, fortificându-le cu pământul scos din șanțurile de apărare, având și așezări stabile, nefortificate, pe terasele superioare din imediata apropiere.

Începând din cultura Coțofeni oamenii au abandonat așezările aflate pe văi și s-au stabilit pe terasele mai înalte[10]. La fel s-a întâmplat și în cultura Glina III, pentru ca în Tei-Verbicioara oamenii să se așeze pe terasele superioare, depărtați mult de firul apelor; ploile erau probabil permanente, cu debite mari, iar pâraiele depășeau mult malurile. Pentru a ne convinge că văile Drâmbovnicului și Mozacului și a vâlcelelor aferente nu constituie o excepție, am verificat o serie de așezări de pe alte pâraie. Pe Teslui, la Pielești, în județul Dolj, așezările din epoca bronzului erau foarte departe; geto-dacii s-au așezat mai aproape de firul malurilor Tesluiului. În aval, la Robănești, toate urmele de locuire, din epoca bronzului dar și așezările medievale au fost departe de malurile Tesluiului. Cele mai clare situații le avem în județul Argeș, care ne este cel mai bine cunoscut. În bazinul Cotmenei, o așezare din epoca bronzului se află pe stânga Văii Lerului, pe botul sudic al dealului cu același nume, acolo unde Lerul primește pe stânga Vâlceaua Troianului, care se formează din estul Dealului Troianului; o altă așezare din epoca bronzului se află la sud-est de Urluieni, tot pe stânga Lerului, pe dealul cel mai înalt, ocolit la nord și la vest de Valea Lerului. O altă așezere din epoca bronzului o întâlnim pe botul cel mai înalt al dealului Malu, ocolit pe la est și sud de vâlceaua Cârna, afluent pe stânga Cotmenei. O altă așezare din epoca bronzului o întâlnim la răsărit de Mozăcenii din Vale, pe botul sud-estic al dealului Câineasca, la sud de confluența Văii Adânci-Câineasca, care vine dinspre nord, cu valea Baliganu dinspre nord-est, văile de obârșie ale Tecuciului. Cea mai interesantă așezare din epoca bronzului ni se pare cea de pe Măgura Șarpelui, de la nord-vest de Mozăcenii din Vale, dintre pădurile Călugăreasca și Niculiceasca de pe stânga Cotmenei. În perioada geto-dacă așezările coboară pe terasele mai joase, la fel ca și așezările mai târzii, de tip Chilia.

Din nefericire, dacă în perioada anilor 1963-1966 așezările erau foarte vizibile, cu multe fragmente ceramice, în vara anului 2005, datorită lucrărilor agricole mecanizate din perioada 1975-1989 nu se mai observă nimic; orice urmă materială a dispărut măcinată de agregate; câmpia este denudată, nu se mai găsesc copacii seculari luați ca reper, iar toponimia a fost dată uitării.

La fel se întâmplă și pe vatra satelor Burdea, Miroși și Surdulești aflate pe pârâul Burdea, ori cele de pe Pârâul Câinelui din zona Strâmbeni - Căldăraru - Siliștea Gumești, așezări cunoscute, unele de la începutul secolului al XX-lea, altele cercetate sumar în anul 1946[11], cercetată mai amănunțit fiind Măgura de la Elešteu, un tell gumelnițean[12]. Foarte interesante sunt movilele de la Burdea, de pe pârâul cu același nume, Măgura care urlă și Măgura Leului, așezări neolitice, ultima cu o frumoasă legendă care implică pe frații Burdeau și Bălăceanu, dovedind prezența leului. (*Felis leo* L.,1758) în această zonă[13]. Și aici, chiar dacă așezările de pe Burdea și Pârâul Câinelui au dispărut,

măcinate de lucrările mecanizate, având în vedere cercetările noastre din anii 1962-1965, dacă așezările neolitice se află pe firul văilor, cele din epoca bronzului, care nu au fost precizate de M.Petrescu-Dâmbovița ca fiind din această perioadă, sunt mult mai departe, iar cele din La Tène ori din secolele al III-lea - al IV-lea sunt intermediare, cam la mijlocul distanței dintre cele neolitice și cele din epoca bronzului.

Amintim, în încheiere, așezările din epoca bronzului de pe Bucov, afluent pe stânga Teleormanului. La nord-est de Râca, în zona cea mai înaltă, la sud de pădurea Porcărești și de drumul ce leagă Bucovul de Palanga, la răsărit de vâlceaua Porcărești, se află o așezare Tei-Verbicioara; alta, din aceeași epocă, se află pe dreapta Bucovului, pe terasa cea mai înaltă dintre pârâu și vâlceaua ce iese din Râca și se varsă în Bucov. O așezare pe terasa mai joasă, pe dreapta Bucovului, în vestul pădurii Bucov, datează din secolele al III-lea - al IV-lea. Cea mai mare și mai bine păstrată așezare din epoca bronzului care forma o măgură vizibilă în 1965-1966, înțelenită și neatinsă pe atunci de fierul plugului, se află pe cota cea mai înaltă de pe dreapta Teleormanului, în sud-estul pădurii Bucov, imediat la nord de drumul ce trece peste Teleorman, venind dinspre Bucov, prin nordul pădurii și merge pe la nord de Tătărăștii de Sus; așezarea domină întreaga vale a Teleormanului și a rămas în județul Argeș, drumul amintit formând granița între județele Argeș și Teleorman[14].

Concluzia noastră este clară. Debitele cele mai mari și precipitațiile cele mai puternice, cu revărsările cele mai amenințătoare ale pâraielor au avut loc în epoca bronzului, chiar dacă înălțimea așezărilor o punem și pe seama deselor lupte între triburi. Ulterior precipitațiile au fost mai ponderate, permițând geților să se așeze pe terase mai joase, de cele mai multe ori în apropierea izvoarelor naturale, dar nicăieri în zone inundabile, așezare respectată și în primul mileniu al erei creștine și în tot evul mediu care a urmat.

Această condiție de așezare a fost respectată și la strămutarea locuitorilor din cătunele și satele răspândite haotic prin prevederea Regulamentului Organic cu scopul „de a li se face înlesniri, îndatorându-să să-și clădească lăcuințe regulate și de odihnă, cu grajduri și cu îngrădirile trebuincioase pentru îmbunătățirea legumelor, a sădirii pometurilor și mai vârtos, a dudăriilor, pentru creșterea gândacilor de mătase.[15]

După 1950, dar mai ales după 1990, construcțiile au fost ridicate din ce în ce mai aproape de malurile râurilor, dându-se uitării pericolul inundațiilor în caz de mari precipitații și viituri.

Una din cauzele principale care au dus la revărsările pâraielor a fost pierderea credințelor străvechi, socotite de comuniști superstiții când, de fapt, ele erau cutume, legi nescrise ale pământului, din moși strămoși, despre sfințenia apelor. Până la jumătatea secolului al XX-lea copiii satelor noastre se bălăceau în toate ocheanele, gâldaiele și gropanele, fără a se înțepa, sau a se zgâria măcar într-un băț. Nimeni nu arunca nici cel mai mic gunoi în apă. După credința strămoșească, „Apa este sfântă și este păcat s-o spurci cu gunoaie ori cu alte mizerii, iar cui aruncă stârvuri în apă, pe lumea cealaltă îi va mirosi sufletul a hoitul din care a ieșit", iar sfârșitul lumii va veni „când se vor spurca apele cu gunoaie și lucruri murdare"[16]. Sfârșitul lumii va veni „când se vor cura coastele, dealurile și munții"[17]. Pădurea socotită sfântă, era păstrată și ocrotită cu sfințenie.

Încă de la 2 Ghenarie 1819 *Legiuirea Caragea* subscrisă de Io Ion George Caragee VV, domn al Țării Românești (27 aug. 1812 – 29 sept. 1818) și contrasemnată de Vel Logofăt Constantin Bălăceanu, prevedea: „Când va tăia cineva copaeiu roditoru sau neroditoru fără de scirea stăpânului său, acela să plătească stăpânului prețul copaciului îndoit"[18].

Țăranul român avea un adevărat cult pentru pădure. Atunci când era nevoit să taie arbori, în special dintre cei viguroși, pentru construcții, respecta și îndeplinea cu strictețe un ritual care începea cu trei zile înainte, iar când ajungea la pădure, îl îmbrățișa cu fața spre răsărit, își lipea fruntea de scoarța sa și îi cerea ierta: „Iartă-mă că te dobor pentru a-mi lucra (cutare lucru). Și Tu, Doamne, Tată Ceresc și stăpân a toate, fă să crească alt copac în loc, să-l găsească nepoții și nepoții nepoților mei, mare, mai înalt și mai gros"[19]. În perioada bolșevică oamenii au uitat de credințe și ritualuri; comuniștii nu aveau Dumnezeu. Toate câmpiile, văile și coastele au fost golite; munți întregi au rămas golași. După 1989 „comuniștii cu față umană", liber-cugetătorii, au văzut în pădurile țării cel mai ușor mijloc de îmbogățire, încât, în urma ploilor din noaptea de 20/21 iunie 2006 pe Valea Țibleșului, în județul Bistrița-Năsăud, satele Uriu, Crăianu Mic, Spermezeu, Târlișua, Oarzina și Uiasca au fost acoperite de ape, dar și „cu un strat gros de nămol amestecat cu nisip, frunze și lemne de tot felul", distrugând 916 locuințe și înghițind și 13 vieți omenești. La Târlișua sătenii „spun că nu apa le-a distrus casele sau le-au omorât copiii, ci lemnul tăiat abuziv și haotic în pădurile din munți; 200000 m.c. de lemn au venit ca un tăvălug, purtați de ape, peste casele oamenilor"; „S-a furat ca-n codru, d-aia ne-a dat Dumnezeu apă"[20]. Este doar un exemplu din zeci și sute care au avut loc în 2005 și 2006 până în prezent; până la sfârșitul anului 2006 vor mai fi zeci de inundații.

Ceea ce am avertizat în încheierea comunicărilor noastre din 1995 și 2005, că dezastrul cel mai mare se va produce în momentul când debitele Dunării vor atinge nivelul din 1895, s-a întâmplat; datorită desecării și îndiguirii marilor bălți Nedeia, Potelu, Suhaia, Greaca Călărași, Balta Ialomiței, Balta Brăilei și Brateș, care prelua apele Prutului, a venit și nenorocirea preconizată de noi; și va mai veni!

Formate de la începuturile cuaternarului pentru a prelua debitele, oricât de mari, din Germania până în România, inundațiile s-au produs exact la 100 de ani de la debitele din 1895 și 1897 care pe atunci nu au produs

pagube majore, tocmai datorită marilor rezervoare naturale care au preluat apa, dar și a depărtării așezărilor omenești de apă.

La jumătatea lunii martie 2006 debitul Dunării a depășit 11000 m.c. pe secundă, iar topirea zăpezilor a produs pagube în 17 județe[21], avertizându-se că Delta este nepregătită pentru inundații; digurile nu vor rezista[22]. La 23 aprilie 2006 Sfintele Paști au fost sărbătorite la Rast-Dolj cu lacrimi între apele Dunării; în multe localități groaza a cuprins pe oameni, iar la Tudor Vladimirescu în Deltă, oamenii au mers la Înviere cu barca; de-a lungul Dunării digurile cedau rând pe rând.[23] Dezastrul a luat amploare, Dunărea având debite de aproape 15000 mc/sec., iar viteza apei a fost de 3-4 ori mai mare decât în mod normal; la Bistreț, Dăbuleni, Bechet, Plosca, dar și la Sărata Călărași, Oltina-Constanța, mii de oameni au fost evacuați.[24]

În 40 de ani (nu în 70, n.n.) România s-a pricopsit cu baraje și diguri care însumează numai de-a lungul Dunării 1180 km, iar cei 8000 miliarde lei cheltuiți anual după 1999 au fost în zadar;[25] au fost aruncați pe apa sâmbetei! Numai în ziua de marți, 25 aprilie, Dunărea a măturat cinci diguri și a creat un nou braț pe vechea matcă din sudul Doljului[26], operă a îndiguirilor forțate din „Epoca de Aur".[27] Fluviul a dat năvală și peste Călărași, inundând comuna Spanțov,[28] iar la Ostrov, județul Tulcea, în dimineața zilei de joi, 27 aprilie 2006, un sfert din comună s-a prăbușit sub ape[29]. În aceeași dimineață 15834 de persoane erau evacuate, dintre care 9414 din județul Dolj și 5050 din județul Călărași.[30] Dezastrul a fost inimaginabil. Abia atunci și-au dat seama culturnicii și specialiștii creați de bolșevism și care diriguiesc (jefuiesc) acum țara, că nenorocirile au venit prin *„Arestarea" Dunării – Comuniștii au ștrangulat fluviul și au distrus vegetația din luncă. Așa-zisele producții-record de porumb le plătim după decenii.*[31] Despre aceste nenorociri s-au scris mii de pagini în ziarele din toată țara.

Omul a primit în dar natura de la Dumnezeu cu condiția s-o folosească și s-o stăpânească, dar și s-o protejeze; „omul nou", bolșevicul format în 50 de ani de ateism și minciună, a trecut la fazele primare ale dendrolatiei, proslăvind „Stejarul din Scornicești" și a scornicit ideea bolnăvicioasă că „omul nou stăpânește natura".

A sosit momentul să (re) dăm **Patriei** natura dăruită de **Creator**, să reîmpădurim munții, dealurile, terenurile degradate, văile neproductive, să plantăm vaste perdele de protecție, să refacem Lunca Dunării cu uriașele ei zăvoaie și bălți; totul este mai scump decât costurile distrugerii prin îndiguiri și defrișări, dar fără această (re)dare, viitorul va aduce pagube înzecite și însutite. Pentru această refacere este necesar ca și poporul român să (re)devină ceea ce a fost și să ia aminte cu **Dumnezeu** ne-a dat raiul, **bolșevicii** l-au ras, iar *„comuniștii cu fața umană"* jefuiesc permanent ceea ce a mai rămas.

1. **Ion Nania**, *Evoluția landsaftului Câmpiei Piteștilor de la începutul evului mediu până în zilele noastre,* Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară a României, Arad, 1995, pp. 57-69.
2. Vezi: *Programul sesiunii anuale de comunări științifice – Ecosinteze și etnosinteze carpatine*, Ediția a XXXVI-a, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 27-28 octombrie 2005, p.12.
3. **Valentin Popescu**, *Țară de Sinistrați,* „Adevărul", nr.4666, marți, 5 iulie 2005, pp.1-16.
4. **Florentina Stoica**, *Teleormanul - înghițit de ape,* ibidem p.16.
5. (Prefectul de Argeș, **Ion Cârstoiu**), *Dezastrul e mai mare în realitate decât pe hârtie,* „Top", Pitești, nr. 603/26 iulie 2005, p.4.
6. **Claudiu Dița**, *Pagube imense în țară,* „Top", Pitești, nr. 603; marți, 26 iulie 2005, p.4.
7. **A.R. Bălan**, *Costinești – ca după tsunami,* „România liberă", nr. 4727, serie nouă, sâmbătă, 24 septembrie 2005, pp.1-4.
8. **Idem**, *Sudul țării este sub ape,* ibidem, p. 5.
9. **M.L.** *Debitele Argeșului și Ialomiței, în creștere,* ibidem.
10. **Ion Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca,* Editura Paralela 45, Pitești, 2004, p. 129, așezarea nr. 112 de pe Valea Mozacului.
11. **M. Petrescu – Dâmbovița**, *Cercetări arheologice la Surdulești,* Materiale arheologice privind istoria veche a României, vol. I, Editura Academiei, (București), 1953, pp. 523-542.
12. **Ibidem**, pp. 527 și urm.
13. **Ion Nania**, *Vânatul pe teritoriul României,* Editura Sport Turism, București, 1991, pp.17-18.
14. **Dragoș Măndescu**, în verbis, vineri, 23 iunie 2006.
15. Regulamentul Organic, București 1847, p. 152.
16. **Ion Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca,* pp. 459-460.
17. **Ibidem**, p. 460.
18. **Ioan M. Bujoreanu**, *Colecțiune de legiuirile României,* Noua Typografie a laboratotoriloru români, Bucuresci, 1878, p. 485, adaosu la partea a cincea, „Pentru stricăciune".
19. **Ion Nania**, *op. cit,* p. 501.
20. **Paul Badea din Târlișua**, *Valea care miroase a moarte – „Lemnul ne-a ucis copiii, nu apa"* „Libertatea", nr. 5076, luni, 26 iunie 2006, pp. 1, 8, 9.
21. **Valentin Popescu**, *Dunărea la cote de inundație,* „Adevărul", nr. 4880, joi, 16 martie 2006, p. A7.
22. „Adevărul", nr. 4911, vineri, 21 aprilie 2006, p. A3.
23. **Neculai Amihulesei**, *Cu barca, la biserică,* „România liberă", nr. 4905, serie nouă, marți, 25 aprilie 2006, p. 2; **Ion Zubașcu**, *Ziua de Paști între sinistrații Rastului, la marginea potopitoare a Dunării,* ibidem, p. 3; **Ovidiu Hațeganu**, *În Alba, din cauza alunecărilor de teren, slujbă fără sfinți pentru sătenii din Cut,* ibidem p. 4; **Oana Manoilă**, *La Cernavodă – Sărbători pascale în durere și neputință,* ibidem; **Adrian Stoica**, *Cu lacrimi în ochi în ziua de Paști, dar cu speranță,* ibidem, p. 5; **Florin Țanovici,** *Toate comunele din sudul Doljului, amenințate de Dunăre,* ibidem; **A.S.**, *Scenarii pentru evacuare în Teleorman,* ibidem; **idem**, *Instructaj după slujba de Înviere,* ibidem; **idem**, *Debitul Dunării 14900 metri cubi/s,* ibidem; **C. Cantaragiu**, *Digul de la Oltina a cedat...,* ibidem.
24. **Florin Băltărețu, Feri Predescu,** articole diverse în: „Evenimentul zilei", nr . 4430, marți, 25 aprilie 2006, pp.1, 2.
25. **Adrian Stoica**, *8000 miliarde de lei aruncate anual pe diguri,* „România liberă", nr. 4906 serie nouă, miercuri, 25 aprilie 2005, pp.1-2.
26. **Florin Tanovici**, *ibidem,* p. 3.
27. **C. Popa**, *ibidem,* p. 3.
28. **Adrian Robert Bălan**, *ibidem.*
29. **Idem**, *ibidem,* vineri, 26 aprilie 2006, p. 5.
30. **Ibidem**, *Breviar.*
31. **Miruna Olteanu**, în: „Evenimentul zilei", nr. 4440, vineri, 5 mai 2006, pp. 1, 8.

ZIUA LUPULUI – 23 august

IONICĂ ALCONSTANT - BUICĂ

De la bun început acceptăm că *„Lupul este cea mai urgisită fiară dintre toate câte viețuiesc la noi. Cu lupul sperie bunica pe nepoții neascultători...”* și cu toate că, „despre el și haitele lui se istorisesc întâmplări groaznice...”, nu suntem de acord că „Pentru lup , nici o poveste, nici o fabulă sau snoavă nu găsește o vorbă bună”, fiind „Prigonit și urât de toți”,[1] cum nu putem fi de acord nici cu afirmația că „Nici o altă vietate din pădurile noastre nu stârnește atâta groază și teamă ca lupul”. Pentru om, această reacție este mai mult sau mai puțin justificată, cu toate că mai pentru toată lumea cuvântul „pădure” se asociază cu cuvântul „lup” și deci cu pericolul de a fi sfâșiat de acesta[2]. Toate aceste afirmații, și altele de soiul lor, sunt datorate necunoașterii implicațiilor profunde pe care fiara sură le-a avut în viața și istoria poporului român, fiind născocite de orășeanul rupt de realitatea satului și a cultului naturii din trecutul nostru; sunt născociri ale omului școlit, care n-a avut contact direct cu realitatea naturală și istorică a satului românesc și, de ce nu, imaginații ale întregii populații din ultimele șase-șapte decenii, când a încetat total viața pastorală și vânătoarea tradițională, iar lupul, din cea mai mare parte a spațiului românesc, a devenit un animal de legendă, cunoscut nu din întâlniri directe ca altădată, ci din desene și fotografii, din spusele scriitoriilor și „specialiștilor” de la oraș, a vânătorilor din epoca bolșevică, care l-au masacrat fără discernământ pretutindeni, prin toate mijloacele, pe considerentul că distruge „vânatul poporului”, „atacă oamenii și turmele de oi și de vite..,producând pagube însemnate populației rurale”[3]; în 1961 s-a mințit cu nerușinare că numai în fosta regiune Argeș au fost mâncate de fiare 9500 de mamifere domestice[4], ceea ce ar fi însemnat că în cele 18 regiuni ale țării, lupul ar fi mâncat numai în acel an 171 000 de vite. Cercetări amănunțite ne-au dus la concluzia că în 1961 în fosta regiune Argeș lupii nu au răpit mai mult de 40 de oi și capre, la care mai putem adăuga vreo 30 de animale mari (vaci, cai și măgari) omorâte de urși. Dar până la 9500? Toate au fost sacrificate ori vândute de țăranii care erau forțați să se înscrie în colhozuri. Așa a ajuns lupul, „prin excelență simbolul zoomorf al răului, chintesență a celor mai dezgustătoare însușiri”.[5]

Din 1933 până în 1940 revista Carpații a înregistrat toate cazurile prezentate prin ziarele vremii despre lupi care au mâncat oameni. Investigațiile au fost făcute de mari scriitori și vânători ai vremii, din care amintim doar pe Mihail Sadoveanu, Ionel Pop, I. Philipovicz, lt. col. Sheider. Toți oamenii „devorați” de lupi erau la casele lor și trăiau mersi, bine, râzând de ceea ce se spunea pe seama lor. Toate concluziile erau edificatoare: lupul nu atacă omul decât în cazul că îl găsește căzut la pământ, înghețat de ger ori beat. Acest lucru era cunoscut de milenii de țăranul și păstorul autentic, aspect redat în mod magistral de poeta Elisabeta Novac:

„Eu sunt Scufița Roșie
și alerg prin poveste
ascultând pădurea cum sună;
merg spre casa bunicii , de aur,
mă întâlnesc cu-n lup
și-i strig: - Ziua bună”.[6]

De altfel țăranul român știa dintotdeauna că pe vreme cumplită, în iernile grele, dacă te rătăcești prin păduri ori prin munți, singura ieșire era să cauți o urmă de lup și să te ții după ea, „căci te va scoate, în mod sigur, la un luminiș”.[7]

Să nu uităm că este singura fiară care în loc să devoreze copii, îi adoptă și-i crește lângă proprii pui. După legendele romane, viețile lui Romulus și Remus au fost salvate de Acca Larentia, soția ciobanului Faustulus, supranumită Lupa[8]. Astfel de legende au la bază întâmplări reale, lucru dovedit de băiatul capturat de vânători la 4 februarie 1867 în India, caz care l-a inspirat pe Kipling în celebrul său roman tradus și în limba română[9]. Tot în India, în districtul Lucknow, a fost capturat de vânători în 1954, la vârsta de 9 ani, pe care i-a trăit în bârlogul lupilor, băiețelul-lup Ramu (ind. *ramu* = „pui de lup”) care a decedat la 20 aprilie 1968 la spitalul Balramfur, fără să reușească să aibă măcar o scânteiere de comportament uman. Apoi mai este citat cazul uni băiat descoperit în Franța, în pădurea de la Aveyron, precum și o fetiță-lup din Paraguai[10]. Spațiul nu ne permite să vorbim mai pe larg măcar de acel copil de 5-6 ani recuperat din vizuina lupilor în 1544 la Hesa în Germania, care, după o vreme, și-a recăpătat comportamentul uman, nici de acel copil recuperat de vânători turci pe la jumătatea secolului trecut și nici de binecunoscutul caz descoperit de preotul misionar indian L. Singh în districtul Mindnapore când, după uciderea haitei de lupi, au fost capturate două fetițe sălbăticite și botezate: Kamala și Amala.[11]

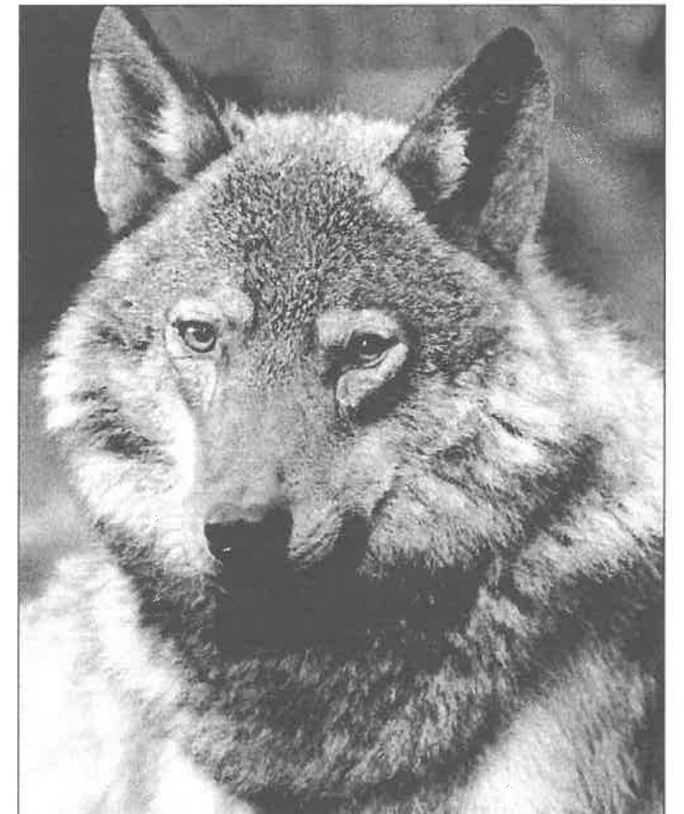
Am introdus această digresiune cu scopul de a dovedi minciuna statornicită în timpul dictaturii bolșevice, cum că lupul mănâncă oameni. Cât despre faptul că lupii distrug „vânatul poporului”, să nu uităm că până prin 1946, când lupii erau de ordinul miilor, iepurii săreau ca lăcustele pretutindeni. Din 1974, când lupul a dispărut cu desăvârșire la sud de linia formată de localitățile Ostrovu Mare-Vânju Mare-Filiaș-Drăgășani-Pitești-Buzău-Râmnicu Sărat-Focșani-Adjud-Bârlad, în unele zone aflate la sud de această linie, dacă mai sunt 2-3 iepuri pe câțiva kilometri pătrați; în zona Pitești, pe 25 de km pătrați în iarna 2003-2004 abia am putut identifica 5 iepuri, adică un iepure pe 5 kmp.

Românii s-au născut sub semnul lupului. Lupul a fost animalul cel mai sfânt al geto-dacilor, pe care l-au și luat ca simbol al steagului. Au fost înfrânți de romani, „un popor al cărui mit genealogic s-a constituit în jurul lui Romulus și Remus, copiii Zeului-Lup Marte, alăptați și crescuți de lupoaica de pe Capitoliu“; așadar poporul s-a născut sub semnul Lupului, adică predestinat războaielor, invaziilor și migrațiilor”, iar „principatele române au fost întemeiate în urma marilor invazii ale lui Genghis-Han și ale succesorilor săi. Or, mitul genealogic al Genghis-Hanizilor proclamă că strămoșul lor era un Lup cenușiu care a coborât din Cer și s-a unit cu o căprioară...”.[12]

Hulit pe nedrept de tîrgoveți și de cărturari, iar după instaurarea bolșevismului și de către vânători și silvicultori, de zootehnicieni și veterinari, de mai toată lumea, lupul a fost, până nu de mult, agricultorului și mai ales păstorului român, dușman și prieten, răpitor și ocrotitor, fiară păgubitoare dar mult respectată, huiduit, fără a fi hulit, temut, fără a întipări teamă, dătător de curaj, nu de frică; întotdeauna a fost simbol al binelui, animal de cult și de străvechi ritualuri, cu puteri apotropaice și adînc implicat în medicina populară; așa se explică faptul că „figurează la loc de frunte în numeroase specii ale literaturii noastre populare (povești, anecdote, fabule, doine, strigături, proverbe)”[13] și abia în două sau trei povești îl aflăm potrivnic omului; peste tot lupul este prieten, peste tot privit cu multă simpatie.

Mulți din sfinții calendarului nostru ortodox erau socotiți patroni ai lupilor, și chiar dacă s-a afirmat că din „cele 53 de sărbători superstițioase, din care 35 le ține românul spre a fi ferit de această dihanie”[14], nimeni nu a cercetat pentru a constata că 52 de luni, 52 de marți, 52 de miercuri și tot atâtea vineri și duminici, precum și toate zilele după asfințitul Soarelui aveau fiecare, în anumite zone, anumite restricții „lupești”, majoritatea nefiind superstiții, ci cutume bazate pe adevăruri constatate de-a lungul mileniilor.

Toți sfinții „lupești” erau atât ocrotitori ai fiarei sure, cât și ai omului. Un singur sfânt a fost socotit cu adevărat primejdios pentru întreaga familie, pentru întregul neam și întreaga țară dacă nu i se ținea cu nelucrare absolută ziua. Din nefericire tocmai acest sfânt a fost cel mai puțin studiat de etnologi; e vorba de Ziua Lupului, despre care găsim puține consemnări. Aflăm bunăoară că în luna august la 23, „Mart. Lupu e serbat la noi cu nelucrare, pentru ca lupul să nu prăpădească turmele”.[15]

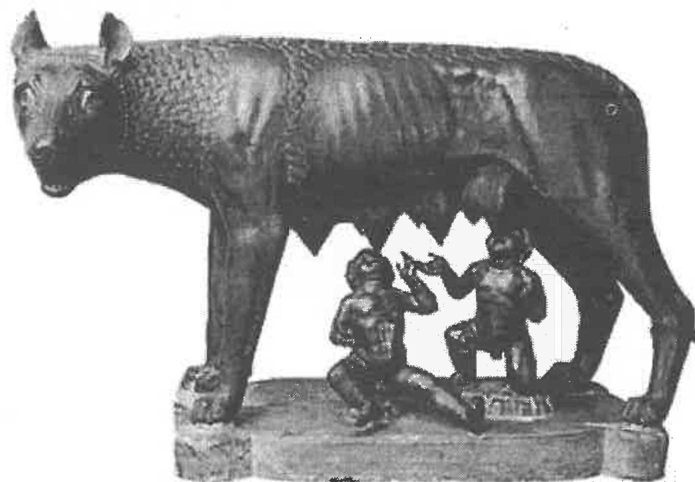

La 1893, despre „Ziua Lupului” și alte sărbători băbești se scria: „Sărbătorile superstițioase au mai perit. Circovii, Marinii (?!), Râpotinii, Filipii, Ziua Lupului, Ursului se țin mai mult în comunele de lângă munte”[16]. Afirmația este inexactă: aceste sărbători erau ținute cu sfințenie până prin anii 1949-1950. mai mult decât atât, de sărbătorile amintite, dar și de multe altele, lupul devenea tabu, iar despre ziua Lupului – 23 august – nu era bine să amintești nu numai lupul, cât și ziua și luna; erau tabu.

Din anul 1948 comuniștii, care cunoșteau că în concepția generală a poporului român 23 august este zi nefastă, aducătoare de mari nenorociri, au șters din calendarul creștin ortodox numele Martirului Lup; numele său va mai apare , prin unele calendare, abia în 1992 și numai în anii următori a fost consemnat de toate episcopiile. De unde știau românii că această zi este aducătoare de nenorociri ?

La 23 august 476 Odoacru, fiul unui prinț al skirilor, a fost proclamat rege de către trupele de mercenari din Italia, urmând detronarea lui Romulus Augustulus, ultimul împărat roman pe tronul Imperiului Roman de Apus;[17] primul rege care a întemeiat Roma a fost Romulus, fiul Lupoaicei; pe ultimul împărat al Romei l-a chemat tot Romulus; ce coincidență!

Pentru români, care păzeau cu strășnicie Ziua Lupului – 23 august – această zi a devenit de-a dreptul înspăimântătoare în toată țara, în anul 1916; în ziua de marți (când se crede că sunt trei ceasuri rele), 23 august 1916 (devenită în calendarul gregorian 5 septembrie; 1

aprilie 1919 a devenit 14 aprilie, conform Decretului-lege din 5/18 martie 1919) armata română a fost zdrobită de trupele germano-bulgare în marginea pădurii Turtucaia (Daidâr). Generalul Constantin Teodorescu, fost comandant al Diviziei 17 și al Capului de pod Turtucaia, nu cunoștea credința soldaților săi în cele trei ceasuri rele și mai ales teama lor de Ziua Lupului; infanteriștii români înfrânți pe la ora prânzului (primul ceas rău!) aveau să primească o a doua lovitură la orele 15 când s-au retras pe marginea de nord a pădurii, convinși că va veni și cel de-al treilea ceas rău; și a venit! Frontul a fost rupt la Daidâr chiar în seara zilei de 23 august! Ziua Lupului era nefastă!

Generalul și comandanții nu cunoșteau credințele ostașilor lor, dar au condus și prost operațiile. Aproape 20000 de infanteriști români au murit sau au fost luați prizonieri. Românii și-au consolidat credința în nefasta zi, ZIUA LUPULUI – 23 august.

Apoi, la 23 august 1939, Ziua Lupului avea să pecetluiască cel mai odios rapt din trupul ȚĂRII, prin protocolul secret încheiat la Moscova între Hitler și Stalin prin Molotov și Ribbentrop.

Nefastă dintotdeauna, Ziua Lupului – 23 august 1944 – aduce cea mai mare nenorocire asupra României, cu o avalanșă de năpaste asupra poporului român. În seara acelei zile s-a difuzat la radio „Proclamația Majestății Sale Regelui Mihai I către țară"[18]. ZIUA LUPULUI – 23 august 1944 – avea să devină cea mai rușinoasă sărbătoare din întreaga istorie a neamului românesc, ziua căderii țării sub robia bolșevică, despre care cei câțiva trădători ai neamului încheiau prima lor declarație din 24 august 1944 astfel: „Salutăm lupta (înrobirea n.n.) poporului român (format din cel mult 300 de bolșevici, n.n.) pentru cucerirea independenței naționale (căderea națiunii în robia bolșevică, n.n.), păcii (războiul a continuat pentru armata română până la 12 mai 1945, n.n.) și libertății"[19](cea mai cumplită înrobire a poporului român din toate timpurile, n.n.). Curioase coincidențe s-au petrecut de Ziua Lupului!

1 **Ionel Pop**, *Din fauna noastră*, Editura Științifică, București, 1959, pp. 105-106; **Ionel Pop, Vasile Homei**, *Mamifere din România*, vol. I, Editura Științifică, București, 1973, p. 53.
2 **M. Georgescu**, *Ursul și lupul în Carpații noștri*, A.G.V.P.S., București, 1970, p. 127.
3 **Paul Teodorescu**, *Ocrotirea vânatului prin combaterea răpitoarelor*, „Vânătorul", anul I, nr. 1, 1949.
4 **M. Georgescu**, *op. cit.*, pp. 13, 123, 155-156.
5 **Mihail Cociu**, *Homo homini lupus. De la etologie la psihanalilză cinegetică*, Almanah VPR '93, p. 76.
6 **Elisabeta Novac**, *Planeta bunicilor*, Editura Ion Creangă, București, 1985, p. 15.
7 **Valeriu Anania**, *În dezbatere: Mitologia românească*, *Revista de istorie și teorie literară*, anul XXXV, nr. 1-2, 1987, pp. 61-62.
8 **Ovidiu**, *Fauste*, III, 55.
9 **Rudyard Kipling**, *Cărțile junglei*, traducere de Jul. Giurgea, ediția a VI-a, Editura Remus Cioflec, (București), (f.a.), p. 506. Cartea a avut un mare succes, exemplarul posedat de noi poartă nr. 18046.
10 "Magazin", anul XII, nr. 583, sâmbătă, 7 decembrie 1968, p. 2.
11 **Cristian Aldea**, *Adopții, răpiri sau sentimente materne?* „Diana", Timișoara, anul VIII, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1997, p. 2.
12 **Mircea Eliade**, *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 37.
13 **Vasile Stanca**, *Texte de folclor literar în manuscrise transilvănene din secolul al XVIII-lea*, Marisia, Studii și materiale arheologice, istorice, etnografice, Muzeul Județean Mureș, Târgu-Mureș, VIII, 1978, p. 642.
14 **I. Aurel Candrea**, *Iarba fiarelor, Studiu de folklor*, Cultura Națională, București, 1928, pp. 123, 131.
15 **Idem**, *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*, Casa Școalelor, (f. 1.), 1944, p. 210.
16 **C. Alexandrescu**, *Dicționar geografic al județului Vâlcea*, Bucuresci, 1893, p. 532; **Sim. Fl. Marian**, *Serbătorile la Români. Studiu etnografic*, Editura Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl Furnisor al Curții Regale, Bucuresci, vol. III, Cinč-Ḑecimea, 1901, p. 296.
17 *Enciclopedia civilizației romane*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 545.
18 "România liberă", an II, nr. 11, 24 august 1944.
19 Ibidem.

PRIN CENUȘA IMPERIULUI

SECTORUL ARGEȘEAN AL LIMESULUI TRANSALUTAN LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI III

DRAGOȘ MĂNDESCU

Mărturisesc că nu a fost în intenția mea să parafrazez titlul cunoscutului film realizat de Andrei Blaier cu aproape trei decenii în urmă, supra-titlul prezentelor rânduri, poate prea subiective, reflectând sentimentele ocazionate de o vizită recentă la cele mai importante monumente de epocă romană din județul Argeș.

Se știe că anul aceasta se împlinesc 19 secole de când o parte a regatului dac a fost transformată în provincie imperială romană, eveniment marcat în multe locuri din țară cu diverse manifestări culturale și științifice. Nu sunt un nostalgic al aniversărilor, celebrărilor sau comemorărilor stupide precum celebrele „2050" sau „600", însă ca arheolog ce se preocupă în mod special de teritoriul județului Argeș, am vrut să văd și să simt, fără prejudecăți sau idei preconcepute, starea în care se află astăzi, la aproape două milenii de când Roma și-a pus pecetea asupra spațiului barbar de la miazănoapte de Danubius, unul dintre sistemele de fortificații romane din estul european, denumit în termeni moderni *limes transalutanus* (= granița de dincolo de Olt).

Încercând să organizeze o nouă rezistență antiromană, Decebal, fugar prin munți, este ajuns de călăreții conduși de cercetașul Tiberius Claudius Maximus. Pentru a nu cădea viu în mâna romanilor, el preferă să se sinucidă tăindu-și gâtul cu un pumnal curb dacic, la rădăcina unui copac. Tiberius Claudius Maximus îi taie capul și mâna dreaptă pe care le duce lui Traian. *(Scenă de pe Columna lui Traian)*.

Așadar, timp de două zile, în primăvara acestui an, însoțit de colegul Remus Petre Cârstea, am străbătut fortificațiile romane din județul nostru, de la nord către sud, în a doua jumătate a recunoașterilor noastre de teren bucurându-ne de onoarea de a ni se fi alăturat unul dintre responsabilii ocrotirii monumentelor istorice și arheologice din Argeș, dl. arhitect Alexandru Mulțescu.

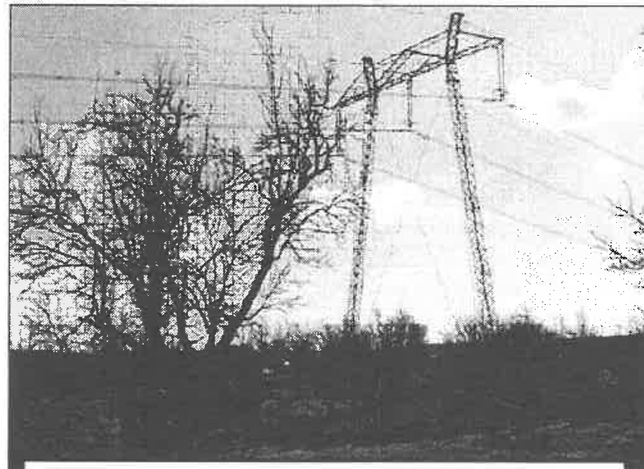
Mai bogat în obiective militare romane decât oricare altul din județele situate astăzi pe teritoriul Daciei extracarpatice, Argeșul este brăzdat în diagonală, de la sud-vest la nord-est, de ceva mai mult de jumătate din traseul limesului transalutan - 125 km din totalul de 235 km, câți măsoară această frontieră artificială, ridicată *manu militari*, între Dunăre (Flămânda, jud. Teleorman) și Carpați (pasul Rucăr-Bran). Din totalul de 15 castre de pe întreg limesul, două treimi (zece castre) sunt situate pe teritoriul județului Argeș: Urluieni – două castre, Fâlfani, Săpata de Jos – două castre, Albota, Purcăreni, Câmpulung-„Jidova" – două castre, Rucăr-„Scărișoara", la care se adaugă interesantul sit de pe dealul „Măilătoaia" de la Voinești.

De pe terasa înaltă, unde au fost amplasate, cele două castre de la **Urluieni**[1] domină întreaga vale a Cotmenei. Săpăturile arheologice executate de-a lungul a mai multor campanii de către Ioana Bogdan Cătăniciu[2] sunt extrem de bine reperabile și astăzi în teren, astfel încât este posibilă o orientare rapidă și eficace printre elementele esențiale ale arhitecturii militare romane. Situația generală la Urluieni este una îmbucurătoare: arealul sitului este scos din circuitul agricol (cu excepția unui sector corespunzător castrului mic), nu am constatat urme ale unor eventuale intervenții moderne distructive, Primăria sprijină intens

săpăturile arheologice și si-a manifestat intenția de protejare, conservare și includere într-un traseu turistic a zonei arheologice. Oricum, prin promovarea sitului, comuna Bârla nu ar avea decât de câștigat, agroturismul putând deveni și aici o alternativă extrem de inspirată și profitabilă.

Prin izolarea sa, castrul de la **Fâlfani** beneficiază de o situație privilegiată. Aflat la o oarecare distanță către nord-est față de așezarea actuală, monumentul a rămas neamenințat de împroprietăririle recente și totodată de intervențiile distructive moderne. L-am găsit relativ ușor, ghidați de hărțile lui Pamfil Polonic, întocmite acum un secol. Situat în pădure, castrul a fost protejat de-a lungul timpului de agresiunile naturale și antropice, inclusiv de lucrările agricole. Am remarcat, cu bucurie, că este unul dintre cele mai bine păstrate monumente ale antichității din Argeș. Urmele celor două secțiuni magistrale executate acum 11 ani de un colectiv de arheologi[3] sunt vizibile încă la suprafață, putând constitui bune repere pentru eventuale cercetări viitoare.

Ajunși la **Săpata**[4], ne așteptam ca „descoperirea" castrului să nu constituie o problemă pentru noi. Lucrurile nu stăteau însă chiar așa... Copiii din sat, care tocmai se întorceau de la școală, au răspuns cu ridicări din umeri la întrebările noastre, iar alți locuitori chestionați, deși auziseră de „cetate", nu ne-au putut da detalii privind locul amplasării sale. În sfârșit, am apelat din nou, cu răbdare, la harta lui Polonic și iată că am descoperit-o chiar sub ochii noștri! Anonimă, tăcută și sobră, „cetatea" ruinată, singura din cărămidă de pe limesul transalutan, aștepta să fie redescoperită pe un promontoriu astăzi transformat în livadă, chiar lângă șoseaua ce urmează cursul Cotmenei. Absolut nimic, nici un indicator sau vreo amărâtă de tăbliță informativă, nu amintea (nu numai călătorilor străini de acele locuri, ci și locuitorilor Săpatei) că în acel loc, acum 18 secole, trupele auxiliare scriau pagini de istorie eroică la îndepărtatele fruntarii nord-estice ale imperiului aflat atunci în zilele sale cele mai faste. Brusc mi-au răsunat în minte, mai proaspete și mai actuale ca niciodată, versuri din a doua parte a poemului *Epigonii* al poetului nepereche... Într-un peisaj patriarhal, sub cerul dureros de albastru cu nori albi ca zăpada, lângă apa sprințară a Cotmenei al cărei clipocit vesel era adus de vânt până sus pe terasă, prin iarba de un verde crud pigmentat cu brunul fragmentelor de cărămizi desprinse din incinta ruinată și împrăștiate peste tot, își păștea oile o bătrână din partea locului, care ne-a asigurat că acolo era „cetatea de pe vremea turcilor și a romanilor" și – aici mirificul cadru pitoresc și bucolic a dispărut subit, ca un fum – că terenul cu pricina era disputat de diverși locuitori în baza unor acte de proprietate asupra aceluiași lot, ajungând chiar, cu un an în urmă, „să se bată ca chiorii pe pământ". Și pentru că era prea frumos ca vizita noastră la Săpata să se încheie cu un bilanț pozitiv, am părăsit locul sitului cu imaginea brutală a unui barbarism modern: exact în mijlocul micului castellum de pământ din apropierea castrului mare de cărămidă, trona majestuos unul dintre stâlpii de la rețeaua de înaltă tensiune.

O constatare tristă: castrul mic de la Săpata afectat de traseul liniei de înaltă tensiune.
Foto: Remus Petre Cârstea

La **Albota**[5] am avut plăcuta surpriză de a constata că micul castellum roman, considerat până acum „înghițit" sub temeliile actualei Stațiuni de Cercetare-Dezvoltare Agricolă, se află plasat, probabil integru și nevătămat de intervențiile moderne, pe terasa din imediata vecinătate nordică a respectivei stațiuni. Planurile lui Polonic, ce și-au dovedit cu atâta prisosință viabilitatea în cazurile anterioare (Fâlfani și Săpata), îl plasează cu certitudine pe acea terasă și nu pe terasa pe care astăzi se înaltă stațiunea agricolă, lucru confirmat și de observațiile noastre pe teren. Locul este unul dominant, cu excelentă vizibilitate către est și sud-est. Vestigiile unui șanț sunt încă vizibile. Cercetat prin săpături arheologice specializate și ulterior valorificat prin conservarea elementelor arhitecturale, chiar dacă modeste, castellum-ul de la Albota ar putea reprezenta una dintre marile atracții turistice ale Piteștiului, mai ales că se află la mică distanță de municipiu, practic în marginea sud-estică a acestuia, chiar lângă șoseaua națională Pitești – Craiova.

În legătură cu castrul de la **Purcăreni**[6], numai amintirea a supraviețuit. Monumentul se afla situat în marginea estică a actualului sat Purcăreni, în punctul „Podul Belului", pe malul drept al Râului Doamnei. În legătură cu acest castru nu se cunoaște, practic, decât planul întocmit de Pamfil Polonic și publicat de Grigore Tocilescu în urmă cu mai bine de un secol[7]. Mai mult de jumătate din castru a fost distrus de apele Râului Doamnei, dar și de construirea șoselei Pitești – Câmpulung, care trece, practic, prin mijlocul său. Câți dintre cei ce străbat grăbiți șoseaua Pitești – Câmpulug, știu că la trecerea peste Râul Doamnei tranzitează o zonă cu profunde implicații istorice, iar sub picioarele lor se află locul unei puternice tabere militare romane? Din nou, nici o plăcuță informativă sau vreun indicator turistic. După planul lui Polonic, astăzi ar părea că se mai păstrează latura de vest a castrului, însă la fața locului nu se mai cunoaște nimic, intervențiile recente ducând la schimbarea radicală a peisajului.

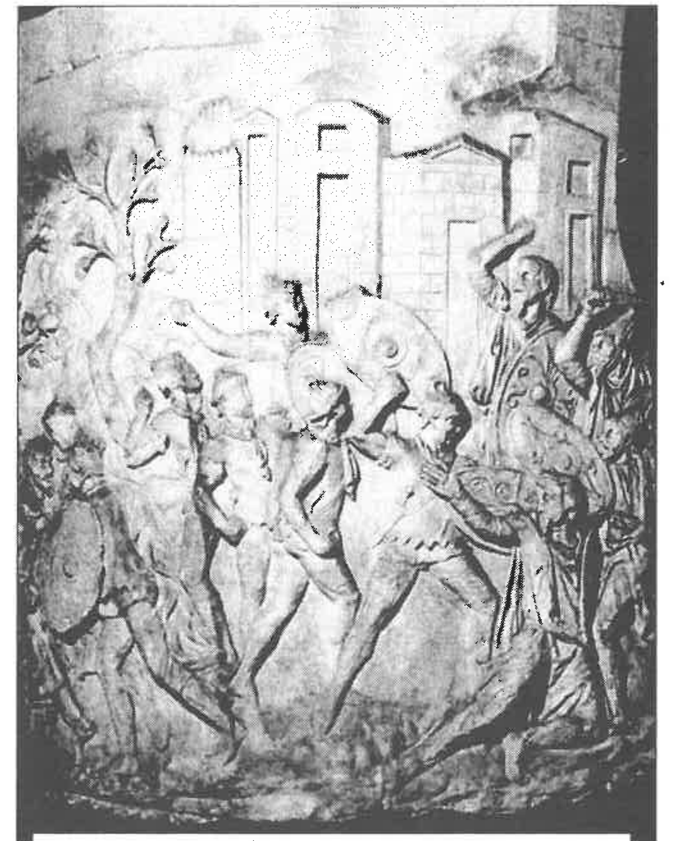
Cel mai important și mai bine păstrat castru de pe traseul limesului (fiind în același timp și singurul construit din piatră) este castrul de la **Câmpulung**, cartierul Pescăreasa, punctul „Jidova"[8]. Nu cunoaștem numele antic al castrului, însă târziu după retragerea aureliană și după perioada marilor migrații ce au transformat în cenușă operele arhitecturale și edilitare ale antichității, în zorii evului mediu, localnicii și călătorii pe drumul Câmpulungului, deopotrivă, rămân impresionați de zidurile încă solide ale castrului aflat în ruină și le atribuie fabuloșilor oameni înalți și puternici ce populau lumea la începuturile ei – *jidovii*, în limbajul popular –, întâlniți în majoritatea mitologiilor europene. De aceea, consider că în toponimia specifică trebuie să se impună forma „Jidova" și să se renunțe definitiv la forma fabricată „Jidava" menită a sugera o eventuală așezare dacică („dava"), inexistentă de altfel, premergătoare construirii taberei militare romane permanente.

O situație unică și un exemplu de urmat: castrul roman de la Câmpulung-„Jidova". Foto: Remus Petre Cârstea

Castrul de la „Jidova" este unul dintre cele mai bine păstrate din întreaga Dacie romană, iar cercetările arheologice susținute, de la al căror început se vor împlini în curând 130 de ani, dublate de ample lucrări de restaurare și consolidare, constituie un model de consecvență și reușită în încercarea de a ne apropia mai mult de monumentele antichității. Aici, în muzeul de sit în care a fost transformat castrul, pot fi văzute puternicul zid de incintă din piatră, cu turnurile adiacente, clădirea ofițerilor, locuința comandantului, magazia pentru hrană, precum și ingeniosul sistem de încălzire specific tehnicii romane - *hypocaustum*. De la Jidova provine și o atestare expresă a unei trupe militare din armata imperială romană ce a activat pe limesul transalutan. Este vorba de o trupă auxiliară alcătuită din luptători originari din Commagena, o regiune din nordul provinciei Syria: *cohors I Flavia Commagenorum*[9].

Pe dealul „Măilătoaia" de la **Voinești**[10], în punctul „Malul lui Cocoș", în marginea de est a satului actual, pe o poziție dominantă, se află amplasat unul dintre

Ultima luptă de acum 1900 de ani, când romanii cuceresc Dacia. Ajutați de sarmați (ușor de recunoscut după bonetele lor conice), dacii dau o ultimă luptă cu romanii în fața unei așezări întărite cu zid și palisadă. *(Scenă de pe Columna lui Traian).*

cele mai importante obiective ale antichității romane din județul Argeș, importanța sa rezidând în faptul că obiectivul principal, de factură militară (castru sau castellum – stau mărturie cărămizile cu ștampilele legiunii XI Claudia și cohortei I Flavia Commagenorum descoperite acolo[11]) este dublat de unul foarte probabil civil, situație rarisimă pentru zona limesului transalutan. Aici au avut loc multiple serii de săpături „arheologice" făcute cu pasiune și devotament, însă nu întotdeauna beneficiind de prezența arheologilor specializați sau chiar de autorizările legale... Cu toate acestea și în ciuda disputelor locale asupra proprietății terenului, situl pare destul de bine protejat, împrejmuit și beneficiind de prezența vigilentă a unui om „de încredere".

La **Rucăr**, pe „Câmpul Rucărului", nu se mai cunoaște nici o urmă a castellum-ului sau a săpăturilor arheologice de-acum un sfert de secol, ce l-au pus parțial în valoare[12]. Explicația e simplă și ne-a fost limpede relatată de localnicii mai în vârstă ce aveau încă proaspătă amintirea „șanțurilor"... După încheierea ultimei campanii de săpături, proprietarii locului împreună cu cei în drept să hotărască lucrările

edilitare ale comunei au considerat că o nivelare cu buldozerul ar fi mult mai indicată pentru a i se reda peisajului „naturalețea" afectată de secțiunile arheologice, așa că nu au mai stat pe gânduri și au trecut la treabă. Probabil că orice tentativă de reluare a cercetărilor va fi sortită eșecului, dată fiind situația obiectivă din teren și faptul că situl se află pe o proprietate particulară. O șansă imensă reprezentată de valorificarea acestui important monument antic a fost ratată, urmările nefaste răsfrângându-se mai ales asupra întreprinzătorilor locali din Rucăr implicați în agroturism sau asupra patronilor de hoteluri aflate numai la câteva sute de metri distanță de locul castellum-ului.

O lecție de istorie aplicată, dată de britanici: voluntari din Țara Galilor reconstituind echipamentul militar al unor auxiliari romani precum aceia care au fost cantonați în sec. III pe limesul transalutan. (După www.caerleon.com)

Dincolo de situațiile nefavorabile (majoritatea dintre ele, totuși, reversibile) generate mai curând de o regretabilă dulce nepăsare și de neaplicarea literei legii, decât de reavoință, la finalul acestui periplu încărcat, recunosc, de o consistentă doză de sentimentalism, trebuie să fim realiști și să rămânem cu o imagine predominant pozitivă. Prin comparație cu celelalte județe străbătute de limesul transalutan, situația Argeșului este una privilegiată și dătătoare de speranță. Aici încă destule castre sunt ferite de lucrările agricole mecanizate, încă mai au loc campanii de săpături arheologice, încă se mai valorifică informații mai noi sau mai vechi și tot aici există și singurul castru de pe limes ce poate fi vizitat în condiții civilizate. Capitolul la care am rămas însă mult deficitari este sensibilizarea opiniei publice și co-interesarea acesteia într-un efort comun de protejare și promovare a monumentelor, precum și de inițiere a unor circuite turistice sau revigorarea celor existente. Această cale a fost urmată cu succes deplin în alte părți ale Europei, mai apropiate sau mai îndepărtate. Modelele viabile oferite de britanici în valorificarea Zidului lui Hadrian, sau, mai aproape, de maghiari în promovarea Limesului Dunărean, cu mii de vizitatori anual, cu site-uri pe internet, cu o varietate amețitoare de materiale promoționale, sunt exemple demne de admirat, ce ne îndeamnă la reflecție și ne obligă cel puțin să încercăm să scoatem din uitarea nedreaptă și din anonimatul nemeritat limesul transalutan. Mai ales că întotdeauna ne place să batem monetă, justificat de altfel, pe originile noastre latine.

1 **D. Tudor**, *Oltenia romană*, ediția a 4-a, București, 1978, p. 308, fig. 59/3; **C. Vlădescu**, *Armata romană în Dacia Inferior*, București, 1993, p. 120-121.

2 **I. Bogdan Cătăniciu**, *Castella de la Urluieni*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie", 45, 1994, 4, p. 327-355; **idem**, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman. Sec. I-III p. Chr.*, Alexandria, 1997, p. 96-104.

3 **C. C. Petolescu, R. Avram, T. Cioflan, L. Amon**, *Castrul de pământ de la Fâlfani-Izbășești, jud. Argeș. Raport preliminar*, în „Argessis", Studii și comunicări, Muzeul Județean Argeș, VII, 1995, p. 31-40.

4 **V. Christescu**, *Le tresor de monnaies de Sapata de Jos et la date du limes roumain de la Valachie*, în „Istros", I, 1934, p. 73-80; **idem**, *Le castre romain de Săpata de Jos*, în „Dacia", V-VI, 1938, p. 435 - 447; **D. Tudor**, *op. cit.*, p. 121, 298, 323, fig. 86/1-2.

5 **D. Tudor**, *op. cit.*, p. 258, fig. 76/3; **C. Vlădescu**, *op. cit.*, p. 122

6 **D. Tudor**, *op. cit.*, p. 290.

7 **Gr. Tocilescu**, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900, p. 129, fig. 27.

8 **Em. Popescu, E. Popescu**, *Castrul roman Jidava-Câmpulung. (Observații preliminare)*, în „Studii și comunicări", Muzeul Pitești, I, 1968, p. 67-79; **D. Tudor**, *op. cit.*, p. 181-184, fig. 77; **C. Vlădescu**, *op. cit.*, p. 122-124; **C.C. Petolescu, T. Cioflan**, *Castrul roman de piatră de la Câmpulung (Pescăreasa, jud. Argeș). Cercetările din anii 1978-1989*, în „Argessis", Muzeul Județean Argeș, VII, 1995, p. 17-30.

9 **C. C. Petolescu**, *Inscripțiile latine din Dacia*, București, 2005, p. 96-97, nr. 164.

10 **D. Tudor**, *op. cit.*, p. 309.

11 **M. Bădescu**, *Ștampile tegulare de la Voinești-Lerești, com. Lerești, jud. Argeș*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie", 32, 1981, 2, p. 291-295.

12 **I. Bogdan Cătăniciu**, *Cercetări în castellum de la Rucăr*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie", 25, 1974, 2, p. 277-288; **idem**, *Muntenia...*, p. 45-47.

După concepția unor cercetători români, Robert Roesler avea perfectă dreptate (II)

ION NANIA

Cunoaștem, așadar, aproximativ 2.200 de nume proprii ca aparținând sigur lumii traco-ilire și credem că din cele 250 de nume identice, cu peste 2.700 de variante, existente în limba română, măcar o parte să fie moșteniri directe din fondul autohton, străvechi, chiar și cele 28 de nume românești, cu peste 200 de variante, care-și găsesc echivalente geto-trace au fost socotite „coincidență"[1]. Continuăm să prezentăm astfel de „coincidențe", cu regretul că nu putem reda numele cu multe variante și dovezi certe de etnocultură ce dovedesc că nu pot fi decât din fondul nostru antic.

Besa, Besea, Beșa, Beșii, Beștea pentru a căror origine se, „cf. vb. românesc derivat din lat. *bissire* – *vissire*") **Constantinescu**, *Dicționar*, p. 200), c.f. **Bessa**, f., descoperit la Sarmizegetusa, dar și **Bessus**, b., în Mesia Inferior (**Philippide**, I, p. 555).

Beuca, sat, **Beuca**, b., la care mai adăugăm: **Beuca** – pădure și câmpie în județul Teleorman (M.D.G., I, p. 397) considerate < „**Beuca**, subst., prăpastie... Coincidențe: trace. *Beucus*" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 201). Cercetând situația pe teren, în comuna Drăcșenei, județul Teleorman unde se află toponimele Beuca, am ajuns la concluzia că nu de la beuca = prăpastie provin, ci de la specia de jder *Martes foina foina* Erxleben 1777, care se găsea în zona respectivă până la începutul secolului al XX-lea și era denumit de localnici beucă – var. beică (c.p. august 1956). Chiar dacă toponimele provin de la subst. beucă, nu putem înțelege de ce *Beucus* trac este considerat coincidență și nu moștenire directă, în care caz și subst. comun ar fi un cuvânt geto-dac. Să nu uităm că antroponimul trac *Beucus* a fost descoperit la Alburnus, în Dacia (**Philippide**, I, pp. 541 și 555; **Russu**, *Illirii*, p. 179). Rădăcina i.e. *bheu-* „a crește, a fi; a locui" pare a se fi păstrat identică în subst. beucă (*Martes foina foina*). Se cunosc foarte bine obiceiurile acestui mamifer de a sta ascuns prin grajduri, prin podurile caselor, pe lângă locuințele omenești în general. În cazul acesta beucă înseamnează „a fi, a locui, a crește" pe lângă casă, întrucât – ca este evident *ça – s* din v. indian *veça – s* (> lat. *vicus*).

Bezu, Bezi, Beza, Bezea, despre care s-a propus: „Ipoteze: trac *Baezus*, tc. *bez* „pânză" dat de Bogrea, dar nu din sl. *bez* „fără" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 201). Prima ipoteză ne scutește de comentarii.

Bidu, Bidulescu, Bidiul, Bidoianu (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 202), la care mai adăugăm: **Bidia**, f., actual și **Bidiu**, sat în județul Bistrița-Năsăud (*Indicatorul*, p. 82), moștenire geto-dacă, în limea tracică fiind cunoscute antroponimele: Βιδια, Βιδου (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 94), *Bidu* (Βιδου) b., *Bidusa*, f. (**Russu**, *Illirii*, p. 179). Numele au de răd. i.e. *bheidh* - „a îndupleca": *Bidia* (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 132).

Bisa, **f.**, 1480 (D.R.H., B, I, doc. 170, p. 275). Discutându-se acest nume se arată: „coincidență: dac. *Bisius*", fără altă etimologie (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 422). Noi mai adăguăm: **Bisoi**, nume de familie și **Bisu**, poreclă (Richițele-Argeș, c.p. 1956); **Bisoca**, patru toponime: sat, câmpie, izvor și munte în județul Buzău (M.D.G., I, pp. 411-413). Numele sunt sigur geto-dace < antroponime: *Bisius, Bisia, Biso*, descoperite la Alburnus (**Russu**, *Illirii*, p. 180), deși Bisoca a fost considerat ca intrat în limbă mai târziu (**Rosetti**, p. 361), iar pentru toponimul „Bisoaicele, formație similară cu drăcoaică, de la v. slav *běsŭ*, bulg. *běs* „demon, diavol, drac" și „Aceeași temă au, poate, Bisoca și dimin. Bisocuța (j. Buzău), judecând după aspectul lor fonetic și, mai ales, după unele detalii pe care le conține descrierea făcută în M.D.G. cu privire la muntele Bisoca" (**Iorgu Iordan**, *Toponimia*, p. 247); numai că autorii respectivi nici nu amintesc de antroponimele geto-dace de mai sus.

Bit, Bita, act. La acestea mai adăugăm: **Bitu**, act., **Bitan**, pârâu în Broșteni-Suceava (M.D.G., I, p. 432) și **Bita**, sat în comuna Reci, județul Covasna (*Indicatorul*, p. 82). Faptul că nici pentru aceste nume care au la origine „cel mai frecvent nume personal tracic (vreo 360 de exemple)" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 95), multe descoperite pe teritoriul Daciei (**Philippide**, I, p. 556), nu se afirmă în mod cert originea geto-dacă, arătându-se doar cu rezervă că: „Tema *Bit* e frecventă în onomastica tracă: *Bitus, Bitilla, Bitidius, Bitianus, Bituva*, 2. cf. *Bitovoe* b., olt. nume de origine slavă" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 202) indică foarte clar greșeala lingviștilor și istoricilor noștri de a considera limba geto-dacilor dispărută cu desăvârșire. Noi socotim că și Bitovoe este nume geto-dac cu terminație slavă, sub influența târzie a slavilor. Credem că și în cazul acestor nume se păstrează răd. i.-e. *bheidh-*, „a îndupleca, a îndemna, a sfătui; încredere" din *Bidu, Bidia*, prin transformarea dh > t.

Blasiu, b., 1351 (D.R.H., C, X, doc. 12, 17, 84, 86 etc.) < dac. *Blasa*, b., (**Philippide**, I, pp. 539, 556); traco-ilire: *Blasas*, b. și *Blassius*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 181). Cf. gr. βλάστον, βλάστη, βλαστος „vlăstar, odraslă". Foarte ciudată rămâne explicația: „ung. Balasz < Blasius: Blasia t. ... Blasul" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 173).

I. **Bur, Bura** cu 19 diverse onomastice și 25 de toponime răspândite în toată țara. II. **Burca** posedă încă 9 variante onomastice și întâlnim 3 toponime. III. **Burna** cu încă 9 variante. IV. **Burdu**(l) posedă 23 de variante onomastice și toponime; nu le menționăm din lipsă de spațiu; nu pomenim nici numeroasele zoonime. Pentru etimologia acestora s-a propus: „Bur(a) cf. subst. bur, -ă „ploaie, ceață" ... „Bura la aromâni, după Capidan, vine din alb. *bura* „bărbat, mire" ... „Forma masc. Burul mold., uneori poate rezulta și din Bunul cu n > r (rotacism)" ... „Buracu ar. < alb. burak „omuleț". Pentru a doua categorie: „Burcă subst. cu sens de: 1 – veșmânt, 2 – turtă". A treia categorie: „Burdu, variantă la subst. burduhan; coincidențe: rad. trac. *Burd* și Byrdion" ... „Burdulea ... (Viciu, Pașca), dat cu explicația „pântecos"... „Burda, cf. burdă – bujdă (sic!) (explicație Pașca)". Pentru a patra grupă: Burnă subst. „burniță, bură, bârnă"; cf. și pers. prin canal turc. *burni* „năsos" (**Constantinescu**, *Dicționar*, pp. 223-224). Nu este exclus ca unele din aceste nume românești să fi fost mai întâi porecle și să fi avut la bază etimologiile propuse. Ceea ce se poate constata este răspândirea lor pe întregul teritoriu al țării și este greu de presupus că numele proprii s-au putut generaliza și în zonele în care nu există regionalismele care le-au generat. Pe de altă parte, regionalismele nu pot da nume proprii cu atât de multe variante și cu o atât de mare răspândire. Singura explicație justă o considerăm a fi originea lor străveche, geto-dacă < buri, trib cu centrul la Buridava, *Bur-*, *-buris,* din antroponimele geto-dace compuse: Βουρκεντιος Burebista, Mocabur etc. (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 97), dar și antroponime ca atare răspândite din Moesia până în Dalmația: *Burrius*, b., *Burtinus*, b. (**Philippide**, I, p. 557), *Burnio, Burnus, Burnum, Burnistae, Burnis* ș.a., chiar și o localitate *Burnus* (**Russu**, *Illirii*, p. 184), ceea ce dovedește că nici radicalul tracic *Burd* nu poate fi o simplă coincidență. În sprijinul originii vechi, balcanice, deci geto-trace, vin și antroponimele grecești, probabil împrumutate de la lumea tracică din jur: Βοῦρα, f., Βοῦρις b. și toponimele: Βουραιος, oraș al Ahaiei, Βουριννα sau Βούρρινα, fântână în insula Koa (**Ioanid**, *Dicționar*, p. 80). Este locul să menționăm un caz extraordinar, care nu poate fi o simplă coincidență. La sud-vest de satul Leșile, județul Argeș, pe Valea Drâmbovnicului, pe partea stângă, la est de Drâmbovnicul Vechi, nu departe spre nord de Măgura Călușarilor (Măgura lui Gorea), la sud de satul Buta, se află o fântână renumită prin debitul ei din trecut, care până la împroprietărirea din 1921 s-a numit Burina, exact ca fântâna din Koa, iar după 1921, încetul cu încetul a luat numele proprietarei: Fântâna Ilinii. După modificările teritoriale produse de colectivizarea comunistă din 1962, trecând de Negrași, numele a fost denaturat în Fântâna Ilenii.[2] În jurul acestei fântâni se află un tell neolititic, pe care, de „când lumea" s-au desfășurat ritualuri unice pe teritoriul țării[3], apoi mari așezări din epoca bronzului, getice, din secolele al III-lea – al IV-lea d. Cr. și din secolele al XVI-lea – al XVII-lea. În vecinătatea nordică imediată se află un alt toponim străvechi, Latra, implicat în ritualurile amintite. Vechimea foarte mare a numelor cu tema *Bur-* se dovedește și prin faptul că în limba română nu le mai cunoaștem sensul inițial, chiar dacă unele ne fac să deducem proveniența din subst. com. cum ar fi: *Bur, Bura, Bură* etc. < bură; Burie, Buriu, Burilă, Burilea etc. < buriu „butoi"; Burdu ș.c.l. < burd, burduhan. Studierea amănunțită a acestor cuvinte ne conduce tot spre o origine străveche, indo-europeană, deci geto-dacă, întrucât sanscr. *bhūri* = „bogat, mult, tare, umflat, îndelungat etc." poate explica aproape toate cuvintele românești care au la bază această străveche rădăcină.

Cica, la care adăugăm **Cicu**, b. (Pitești, c.p. 1973), pentru a cărui etimologie se propune: Ion > Ene + -cea: Encea, Encica (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 84). Cunoaștem că: „Antroponimul etrusc Cicu, Cicun- corespunde exact numelui de persoană trac *Kikones*",[4] deci rom. Cicu, Cica.

Cil, fost sat pe Crișul Alb, **Cilea**, b., **Cilieni**, sat – la care mai adăugăm încă două toponime Cilieni, baltă și măgură în județul Dolj (M.D.G., II, p. 406) și **Cilca**, b. Mai amintim și Cilicriu, b.[5] și toponimul Drumul Cilicriului la Mozacu, județul Argeș, evident nume compus: Cili + criu (să fie oare –criu, gr. κρύος, εος – ους(τό) „frig, răceală" > rom. crivăț?). Numele au fost consemnate fără a se propune vreo etimologie (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 238). Noi le considerăm geo-dace < trac. *Cilles*, illir *Cilles*, macedonean Ceilaias (**Russu**, *Illirii*, p. 188).

Cintul, Cinta, Cinte, Cintelea și sate: **Cintea** și **Cintei**, menționate fără a se propune vreo etimologie (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 238), la care mai adăugăm zoonimele: Cinta și Cintu, vacă și bou (Teiu-Argeș, 1956). Noi cf. *Cintugnatus*, b., descoperit pe teritoriul Daciei (**Philippide**, I, p. 559), evident nume compus: Cintu + gnatus.

Citea, b., 1515 (D.R.H., B, II, doc. 133; **Constantinescu**, *Dicționar*, p. 238), fără să se facă vreo propunere etimologică; la acesta mai adăugăm zoonimul Citu, nume de bou (Mozăceni-Argeș, 1958). Numele sunt dacice; cf. *Cittus* (gen. *Citti*), b., descoperit pe teritoriul moesilor, dar și *Cittius*, b. în Dacia (**Philippide**, I, p. 559).

Costea, Costescu și sutele de toponime onomastice printre care și satele Costeasa, Costei, Costeni (5) Costești (22!), Costi și Costieni (6) care nu pot proveni din Constantin, ci sigur din numele dac Costas, mult prea cunoscut pentru a mai fi comentat.

Cotela, b. și **Cotele**, b. pentru care „cf. bg. *kome* „căldare" și orașul *Kome* din Bulgaria; cf. coincidențe: *Cotelas*, rege trac" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 250).

Ar fi imposibil ca un antroponim vechi de două milenii să fie înlocuit de unul mai recent provenit dintr-un apelativ străin, care nu există în limba română nici ca regionalism.

Curt, Curta, Curtu, Curtașu, Curtea și toponime: **Curta, Curtești**, sate despre care s-a concluzionat: „Curt; cuvântul îmbină două teme: a) subst. curt < lat. *curtus* „scurt", apelativ pentru animalele cu coada scurtă, b) tc. kurt „lup" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 254). Pentru originea geto-dacă pledează *Curta*, b. de loc din Ratiaria, descoperit în Dacia (**Philippide**, I, p. 560).

Daș, nume de familie neconsemnat, existent în comuna Vraniuț, județul Caraș (1931)[6], **Dașu**(**l**), **Dașa, Dașea** și **Dașova** (cu terminație slavă), sat, considerate a proveni din „Dași subst. aromân „miel", „drăguț", consemnându-se și: „coincidență trac. *Dassius*" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 257). Având în vedere numeroasele antroponime trace *Dasius, Dassius, Dasa* și *Dases*, descoperite pe tot teritoriul tracic, inclusiv în Dacia, numele românești sunt moșteniri geto-dace.

Dita, f., actual; toponime: *Lacul Ditei*, în comuna Lacul lui Baban, județul Vrancea (M.D.G., III, p. 121). Numele feminin presupune și existența unui masculin Ditu pe care nu l-am întâlnit. Originea geto-dacă este dovedită de antroponimul messapic *Dita*, f., de traco-illirul *Ditarus*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 205), precum și de daco-tracul *Ditugenius*, b. (**Philippide**, I, pp. 539, 564), evident compus: *Ditu* + genius.

Dulo, Dula, Dulea, „cf. gr. δοῦλος „sclav". Coincidențe trace: *Dulus, Dula, Dulea* și iranice: *Dula*... sau ipoc. < Rădulea, cf. blg. *Dula* prob. de aceeași origine" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 46); antroponimele trace ne scutesc de comentarii.

Gentea, nume de familie actual; Vârful Gentei, colină pe teritoriul satului Calvini, județul Buzău (M.D.G., IV, p. 499). Originea geto-dacă este dovedită de *-gentus*, al doilea element în antroponime compuse: *Bitugentus*, Κεληγενθου, *Ditugentus*, precum și de antroponimul illir, foarte frecvent, *Gentius, Genthius* „a se umfla, a crește, a fi plin; belșug", sensuri ale răd. **guhen* (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, pp. 107-108; **idem**, *Illirii*, pp. 212-213). Cf. și Genta (Γέντα), oraș în India antică (**Ioanid**, *Dicționar*, p. 86).

Gudas, b., aromân. **Gudea**, b.; **Gudescu**, b.; pentru Gud, cf. subst. ard. gudă „cățea, grijă" ... coincidență: *Gude*, b. trac în Mesia Superior" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 289). Privind subst. ard. gudă, precizăm că pe teren l-am găsit numai cu sensul de cățelușă. Antroponimul românesc nu poate fi o simplă „coincidență", mai ales că tracul *Gude*, b. a fost descoperit la Singidunum – Belgradul de azi – (**Philippide**, I, pp. 544, 567), păstrat deci până azi cu o > u, mai ales că Godea există paralel cu Gude.

Latra, toponim unic, la nord-vest de Burina, pe Valea Drâmbovnicului, între Cotu Malului și Stâna lui Drăgoi, toate dispărute după 1962. Cf. Latra, zeitate traco-ilira (**Russu**, *Illirii*, p. 219), probabil a secretului, a lucrurilor

Costum femeiesc dacic, după metopa nr. LIV de la monumentul de la Adamklissi din anul 109 d.Cr. Se observă cămașa cu guler și fota dintr-o singură piesă, identice cu costumul din Mușcel.

ascunse. Cf. și gr. λάθρα „pe ascuns, pe furiș, pe neobservate".

Ledru, zoonim, nume de cai și boi, foarte frecvent până prin 1960 în județele Argeș și Teleorman (c.p. 1956-1960); cf. antroponimul illir Ledrus, b. (**Philippide**, I, pp. 520, 569; **Russu**, *Illirii*, p. 220).

Moesi, b., 1628 (D.R.H., B, XXII, doc. 71, p. 155), **Moeș** și **Moești**, sat, considerate ca derivând din Moise și chiar „Muscu, ar. din blg. *Mosko* < Moisi (etim. Capidan – Weig.)" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 113). Nu discutăm despre Moscu < bg. Mosko < Moisi, întrucât noi considerăm că Moscu (Moscul, b., 1628 în Moldova: D.R.H., A, XIX, doc. 362, p. 505; Nicolaos Moscu, martor, în Țara Românească, 1633 (D.R.H., B, XXIV, doc. 70, p. 100) nu este legat de o anumită regiune geografică, mai ales că martorul din Țara Românească semnează grecește: Νικολαος Μοςκου μαρτιρας, iar bg. *Mosco* înseamnă „moscușor, moscuță" (*Adoxa moschatellina* L.), plantă cunoscută la noi mai mult sub numele frăguță, în engl. *Moschatel*, în fr. *herbe musquée*, în germ. *Moschuskraut*, în sârbă și croată *moskovica*; planta a avut și are o mare căutare în medicina noastră populară. Sigur bg. Mosko nu provine din Moisi, iar numele românești ar putea fi puse în

legătură directă cu tribul sud-getic *moesi*, nume păstrat identic până în secolul al XVII-lea.

Mozacu, b. (fotbalist), pârâu și sat în județul Argeș, **Mozăceni** nume amplu discutate[7], pe care nu le mai reluăm.

Nastea, toponim, braț în Insula Balta, județul Ialomița (M.D.G., IV, p. 497). **Nestian** și prin analogie cu adj. neștiut, Neștian, considerate a proveni din „Anesti gr. 'Ανέστη „înviat" < Χριστος ἀνέστη cu afer." (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 12) îl socotim nume geto-dac de vreme ce în sud-vestul Traciei exista râul Nestos (**Strabon**, *Geografia*, VII, 7, 4), numit azi Mesta, pentru care s-a propus tema i.-e. *snā- „a curge", cf. „Naissus" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 111). Nu este exclus ca rarele nume de familie Aneste, Anesti și Anestin să fie matronimice (cf. Aioanei, Ailenei) și o simplă coincidență cu gr. 'Ανεστις. Pentru originea străveche a numelui amintim tribul illir *Nestoi* (**Russu**, *Illirii*, p. 229).

Oinești, sat în județul Iași la începutul secolului al XX-lea (M.D.G., IV, p. 555) și alt sat desființat de comuniști, înglobat la satul Ulmi, județul Ilfov (*Indicatorul*, p. 19). Toponimul este socotit a proveni din „Voina < sl. Voina „război" și voino „ostaș" în blg. ... Voinea cu afer. (?) sau < Onești cu i epentetic" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 411). Toponimul presupune un onomastic pe care noi nu l-am găsit; am aflat în schimb **Oineu**, zoonim, nume de câine, în comuna Morteni-Dâmbovița (c.p. 1957). Pentru originea străveche noi cf. antroponimul gr. Οἰνευς, socrul lui Heracles (**Strabon**, *Geografia*, X, 2, 19), dar și toponimul illir Οινεως râul Una (**Russu**, *Illirii*, p. 229).

Pilu(l), Pila, Pilea, Pili, Pileiu, Pilescu, Piloiu, Pilca, Pilco și toponime: Pilu, sat în județul Arad și Pilugani, sat în comuna Poiana Stampei – Suceava (*Indicatorul*, p. 200). Faptul că pentru numele cu tema Pil– din limba română, cf. alb. Pilio ipoc. < Spiridon (Weig.), dar numai pentru formele în uz la aromâni", iar pentru „Pile temă comună formată din (< Filip), Pilat și Spiridon" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 133) denotă căutările cu orice chip a unei origini cât mai îndepărtate de adevăr. Răspândirea lui Pilio la albanezi și a lui Pilu, Pile la români dovedește originea geto-traco-illirdă a acestora din Pyllos, b., Πυλλου- (**Russu**, *Illirii*, p. 240), nume cunoscute și de greci: Πυλος b., dar și toponime Πύλος, trei orașe din vestul Peloponesului (**Ioanid**, *Dicționar*, p. 321).

Pionie, Pion, munte în masivul Ceahlău și plai în Vrancea, despre care ni se spune: „gr. Πίων, lat. *Pion, -nie*... Numele probabil de origine tracă repetă pe al orașului *Pioni/e* –es, din Mysia" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 133). Găsim, în sfârșit, afirmația despre un nume românesc că e „probabil de origine tracă".

Piru, Pirea, Piroiu, Pirău, Pirot, Piraia, sat, la care adăugăm numele de familie **Piroi, Piruc** și porecla

Mușceleancă în costum cu fotă de Carol Popp de Szathmary

Piruca (soția lui Piruc, Mozacu-Argeș, c.p. 1956). Despre aceste nume s-a spus că ar proveni din „subst. pir, pirirău și subst. < ard. pirău „ierburi", iar Piroiu cf. și subst. piroi, var. la piron", adăugându-se „coincidențe: Pirus, numele unui rege trac" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 347). Dar cele mai multe coincidențe le întâlnim la greci: Πυῤῥά, fiica lui Epimeteu și a Pandorei; Πύῤῥα, fiica lui Creon; Πύῤῥα, oraș al Lesbosului; Πύῤῥα, cap în Tesalia și insulă în fața lui; Πύῤῥα, oraș al Cariei, în apropiere de Milet, Πύῤῥος, fiu al lui Ahil; Πυρρος, poet din Lesbos, contemporan cu Tearit; Πύῤῥων, filosof contempran cu Aristotel (**Ioanid**, *Dicționar*, pp. 321-322), care arată vechimea numelor românești, adică originea geto-traco-greacă.

Platin < Platon, gr. Πλατων < πλάτος „larg și plat"... „Prin schimbarea părții finale" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 134), etimologie posibilă, dar și mai verosimilă este moștenirea directă din antroponimul *Platino*, descoperit pe teritoriul Daciei la Alburnus Maior, dar și în Dalmația (**Philippide**, I, p. 579; **Russu**, *Illirii*, p. 236) care are aceeași obârșie cu πλάτος.

Por, Poru, Pora, Porea, Poricel, Poruțiu, Poride, pentru originea cărora s-a conchis: „Por subst. „praz" (sic!); cf. și „Por împărat" din „Alexandria"; nu din Porfir (etim. Pașca), n. calend. folosit numai în forma Porfir" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 351). Pentru originea geto-dacă a numelui pledează *–por, -poris, -porus*, al doilea element în antroponime compuse: *Auluporis, Daleporis, Epteporis, Pieporus, Mucapor* (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 115), apoi „Por

împărat" din basmele românești, precum și antroponimul messapic *Porres* (**Russu**, *Illirii*, p. 239); amintim și Πωρος, râu al Achaiei (**Strabon**, *Geografia*, VIII, pp. 3, 11).

Posa, Posea, Posescu, Posoiu și **Posești**, oiconim în Prahova. Pentru originea numelui s-a concluzionat: „Posa cf. tc. *possa* „depozit" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 351), etimologie imposibilă, deoarece Posa, b., apare în anul 1181 în Transilvania (D.I.R., C, XI-XIII, I, 1951, doc. 13, p. 7) când apelativul tc. nu putea exista la noi și mai ales în Transilvania. Pentru originea geto-dacă pledează antroponimele: *Posimarus*, b. (**Philippide**, I, pp. 548, 580), *Posaulio*, f. și *Poseni*, trib illir (**Russu**, *Illirii*, p. 230). Numele *Posimarus* este evident compus: *Posi + marus*.

Raba, Răbu, Răboiu, Rabotă și top. **Răbaia**, la care adăugăm toponimele: Raba, sat desființat de bolșevici pentru a fi înglobat la satul Robu, județul Gorj (*Indicatorul*, p. 213) pentru că ultimul are origine rusă; Răbăgani, comună în Bihor și Răbâia, sat desființat, înglobat la satul Petricani-Neamț (*Indicatorul*, p. 215). Etimologia propusă: rus. *raba* „sclavă, roabă", iar pentru Rabotă < rus. *rabota* „muncă" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 361), „în a căror temă trebuie să vedem o variantă a lui rob" (**Iorgu Iordan**, *Toponimia*, p. 204); este dovada cea mai bună pentru a dovedi ceea ce înseamnă coincidență, deoarece în limba română rus. *raba* și *rabota* > rob și roabă > Robu și Robotașa, în timp ce *Rab-* < Rabon (Ῥάβων) râu în Dacia (**Ptolemeu**, *Îndreptar geografic*, III, 8, 2); în cazul acesta identificarea râului Rabon cu Jiul (**Pârvan**, *Getica*, 1926, p. 225) a fost cât se poate de justă, întrucât satul Raba se află în apropiere de Jiu. Originea geto-dacă se dovedește și prin răd. i.-e „*rebh-* a se mișca, a se juca"; *Rabon, Rabantia, Rebas; Rabo-, Rebo-*" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 135).

Rească, b., și toponime pe teritoriul satului Mozacu-Argeș (c.p. 1956). **Constantinescu**, *Dicționar*, p. 455, citează **Resca Stan**, munt. 1759, fără a-i căuta vreo etimologie. Este nume geto-dac, din *Resco-*, în antroponime: Ρασκος, *Rascupolis*, Ρατσκουπορις, *Rescuporis, Rescuturme*, Ρησκουτορμη, Ρατσκουτσυρμη (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 117), dar mai cu seamă Rescu, f., descoperit la Apulum și *Resculus* (gen. *Resculi*), b., descoperit la Alburnus (**Philippide**, I, p. 581).

Regea, Riga, Rigu, la care mai adăugăm **Regina**, f., prenume actual (Pitești, c.p., 1972), considerate a proveni din „Grigorie, gr. Γρηγόριος „treaz, veghetor" vb. γρηγορέω „veghez"... „Cu apocopă *Grig: Griga... care explică afereza lui g în formele: Riga, Rigu, Rigea" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 72), etimologie neverosimilă. Noi le socotim moșteniri directe din geto-dacă, lumea traco-messapică posedând numeroase antroponime ca: *Rigias, Rigia, Regius, Regia, Rigozus, Rigasia* (**Russu**, *Illirii*, p. 241), *Reginus* (gen. *Regini*), b., descoperit la Apulum și *Rigosus* (gen. *Rigozzi*), b., la Tropaeum Traiani, fiind deci nume getic. Amintim că în limba română posedăm și subst. „Rigă, rigi, s.m. (înv.) Rege", socotit a proveni din ngr. *righas* (ρήγα) (DEX, p. 808), ceea ce ne determină să presupunem că geto-dacii posedau un „*riga, rigas*" sinonim cu lat. *rex, regis* >> rom. rege, având la bază vechiul indian *rĭg-ra-s* „conducător".

Sărd, localitate în comitatul Ugocea din Transilvania, 1351 (D.R.H., C, X, doc. 59, pp. 55-56); **Sărdan** < *Sard* + suf. *-an*, nume de familie act. **Sărdănescu, Sardin, Sărdănești**, sat, comuna Plopșoru, județul Gorj, format din două sate: Sărdăneștii de Jos și Sărdăneștii de Sus, desființate de Ceaușescu; Sărdănești, sat comuna Bala, județul Mehedinți și Sărdănești-Strâmba, rebotezat Vulcan – Gorj (*Indicatorul*, p. 226). Numele sunt considerate de origine turcă (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 369). Pentru originea geto-dacă cf. *Sardes* (Σάρδεις), azi Sard, oraș principal al Lydiei (**Strabon**, *Geografia*, I, 3, 21); *Sardi*, trib trac (**Philippide**, I, pp. 518, 855).

Score, Scorea, Scorei(u), Scora, Scoreni, Scoriciu, Scurea, Scurei și toponime: **Scoreni, Scorila**-Mehedinți, la care mai adăugăm: **Scoreul cel Bătrân**, toponim la Scorei, azi satul **Scorein** – Sibiu, 1391 (D.R.H., B, I, doc. 15, p. 39), dar și **Piatra Scorila** și **Valea Scorila** în județul Caraș-Severin (c.p., 1978-1979). În mod aberant sunt socotite ca provenind din rus. *scoro* „iute" și considerate o simplă coincidență cu dc. *Scoris* și *Scorilo* (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 368), când, de fapt, sunt nume geto-dace și coincidență cu rus. scoro. Discutându-se toponimele Scorei (Sibiu) și Scorila (Mehedinți) s-a afirmat: „cf. v. slav. *skorŭ* „celer". Scorila presupune un sens „antroponimic" „(cf. cele spuse mai sus, în legătură cu Bârzila, care trebuie considerat, în toate privințele, ca un sinonim desăvârșit al lui Scorila)" (**Iorgu Iordan**, *Toponimia*, p. 122, nota 10). Numele satului Scorei, păstrat neaschimbat 615 ani de la atestare și faptul că acolo exista la 1391 toponimul Scoreul cel Bătrân, ne dovedește pe deplin moștenirea milenară și bimilenară a toponimiei românești. Etimologia propusă de noi este consolidată și de tema „i.-e *(s)ker– „a sălta, a se învârti" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 121) care corespunde pe deplin toponimului Scorei, pârâu pe stânga Oltului, în aval de Opatul, ale cărui ape sunt veșnic sprințare. Limba română posedă și un substantiv comun cu baza i.-e. *sker-: scorie (de fier) zgura, bucățile de metal aprinse, care sar, la prelucrare. Cuvântul a existat în urmă cu peste 2000 de ani în elenă – σκωρία, ας(η) –, dar și în latină – *scoria* – și nu mai există azi la nici un popor, decât în zona moților din Munții Apuseni din România, dovadă certă că el a fost posedat și de vocabularul dacic și în nici un caz nu poate fi neologism < fr. *scorie*[8], în limba franceză fiind introdus pe cale savantă, ceea ce nu se putea săvârși în limba română unde se păstrează de două milenii, fie și ca regionalism.

Scoroboaia, deal, vâlcea și fostă stradă în municipiul Pitești. Azi strada se numește, inexplicabil, Dealurilor, iar toponimul mai este cunoscut doar de băștinașii vârstnici ai municipiului. Toponim străvechi, geto-dac, pe care-l regăsim în oronimul *Scoroba*, munte în Bithynia (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 121). Nu lipsit de importanță este faptul că dealul și văgăuna respectivă erau acoperite, până la începutul secolului al XX-lea, cu porumbari (*Prunus spinosa* L.), arbust numit frecvent, mai ales la Pitești și în împrejurimi, și scorobar, scorombar, scorumbar, ori scorumbariu, de la care își trage numele asemănător toponimului antic. Lingviștii cunosc doar termenul „Scoroambă, scoroambe, s.f. Porumbă. – Et. nec. „(DEX, p. 840). Cuvintele sunt indiscutabil de origine geto-dacă. Etimologia **(s)kereb(h)* – din rad. **sker-* „a tăia" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, pp. 121, 136) corespunde rom. *scorobar* și deriv., cunoscut fiind faptul că dintotdeauna țăranii tăiau permanent acești arbuști de pe fânețe și ogoare.

Semelea, b., existent până la sfârșitul secolului al XIX-lea, neatestat, devenit poreclă pentru familia Spirea (Ghica) din Leșile-Argeș, sub forma Semelcu și Semelca, soț și soție. Cf. *Semele*, la greci, mama lui Dionysos, pentru care ne indică *zemel-*, pentru care s-a propus ca etimologie răd. „i.-e. **g'hemel-* „pământ, sol; pământean" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 128). Dacă suntem de acord cu *Semele* **g'hemel-* „pământean", respingem categoric și > Zalmoxis[9].

Sic, Sicu, Sică, Sica și top.: **Sicu**, sat-comună, județul Cluj, **Sicele**-Mureș, **Sichevița** (cu terminație slavă), sat – Caraș-Severin, Sici – Sălaj, **Sicoiești**, sat, județul Alba, **Siculeni** – Harghita (*Indicatorul*, pp. 229-230). Despre Sica, Sița și Sică, necunoscându-se probabil Sic, Sicu din care s-au format toate celelalte, se arată că provin din „Anastasia fem. de la Anastasie... Nastasica, doamna; cu afer.: Sica" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 9). Etimologia este inacceptabilă întrucât ar însemna că din Sica s-a format Sic > Sicu. Noi considerăm aceste nume geto-dace; cf. *Siculi, Sicli*, localitate și *Siculotae*, trib illir (**Russu**, *Illirii*, p. 247), dar și Σίκινος, insulă în Marea Egee și Σίκων, nume de slavi la comicii greci (**Ioanid**, *Dicționar*, p. 336). Răd. probabilă pentru aceste nume pare a fi *k'ik- „a sări, a sălta" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, pp. 122, 134).

Sis, Sisu (Ioniță Buică, n. Sisu Ion, Leșile, Argeș, 2 septembrie 1887), **Sisa** și **Sisia** ff., **Sisul** în Istria, **Siseşti** scris și **Șișești** s. **Șiș** și **Șișa** bb., pentru care se „cf. *Sisinia* și *Sisoe* sau subst. șiș; coincidențe: dac. *Sisie*, Sisinus" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 370). Coincidențe! Să nu uităm că pe teritoriul Daciei au fost descoperite antroponimele: *Sisia*, f., *Sisiata*,a f., *Sisinus*, b. și *Sissa*, f. (**Philippide**, I., p. 585) destul de concludente pentru a dovedi moștenirea directă în limba română.

Soia, prenume, socotit < Sohia < Sofia, gr. Σοφια „înțelepciune" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 150),

Mușcelean și mușceleancă de Carol Popp de Szathmary

etimologia fiind ienxactă, fiind nume geto-dac: *Soia* (gen. *Soiae*), b., descoperit la Apulum, *Soianus*, b., trac (**Philippide**, I, pp. 541, 535, 585: **Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 123). Cf. soia! interj. cu care se amenință oile (Argeș-Teleorman, c.p. 1955-1960). Etimologia propusă pentru geto-dacul *Soia*, „Probabil i.-e. **k'ei-* „a sta, ațîne ceva, a iubi" (**Russu**, *Limba geto-dacilor*, p. 123) este confirmată pe deplin de sensul interj. soia! care se adresează oilor care fug, care se îndepărtează de turmă.

Soli, Solea, Solescu(l), Solca, Solcă, Solcea și toponime: **Solești, Solicești, Solca**, acesta din urmă sat în județul Neamț și oraș în județul Suceava (*Indicatorul*, p. 235), nume considerate a proveni din „Solomon rege în Israel, ebr. *Solomon* < *Shĕlōmōn* „pacific, norocos"... „Divizat în *Solo-Mon*" și considerat coincidență cu dacul *Sola* (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 150). Și în acest caz noi socotim numele românești o moștenire directă din geto-dacă, cu o străveche bază i.-e: **sel-* „favorabil, cu bună dispoziție; a domoli".

Suca, Sucă (noi am întâlnit și **Sucu**), considerate a proveni din „subst. ard. < *sucă* „nărav" < mag. *szoka*" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 378). Noi îl considerăm ca provenind din antroponimul dac *Sucu*, Σουκσυς, Σουκιος (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 123), cu aceeași bază i.-e **k'ek-* sau și **k'uk*. Suce și Sucescu pot proveni și din vb. a suci, dar alăturarea lui Sucală, din subst. sucală, introdus în aceeași categorie de **Constantinescu**, *Dicționar*, p. 378, nu ni se pare potrivită.

Suciu(l), Sucești – neam brașovean, 1780, la care adăugăm: **Sucea, Suce, Sucescu, Sucilă, Suceavă**, nume de familie actuale și toponime: Suciu de Jos în Maramureș (*Indicatorul*, p. 239), Suceava, râu, 1393, Suceava, sat pe acel râu (probabil Frătăuții Vechi) (D.R.H., A, I, doc. 4, p. 6), Suceava, târg și cetate, 1403 (D.R.H., A, I, doc. 17, p. 24), Suceava, ținut, 1440, apoi Suceveni, sat în județul Galați și altul în județul Vaslui (*Indicatorul*, p. 239), toate cu sufixe slave. Pentru Suciu și Sucești s-a propus: „magh. *szűcs* < „blănar" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 459), iar pentru top. Suceava, Sucevița, Suceveni, confundate cu Soca, Soci, Socetu etc. s-a spus că: „tema lor este soc „arbust din aceeași familie cu bozul și liliacul (sic!)" (**Iorgu Iordan**, *Toponimia*, p. 101). Originea geto-dacă e probată prin existența unui trib get, Sucii și prin cetatea Sucidava; apoi de antroponimele: Σουκους și Σουκιος pentru care s-a propus ca etimologie tema **k'uek-* „a lumina, a (stră)luci, a fi alb" dar și **k'uk* „a fi întredeschis, despicătură" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 123).

Suru, Sura și top. **Suraia, Surani**, la care noi adăugăm top.: **Suru**, munte în plaiul Loviștea (M.D.G., V., p. 502), **Sura**, siliște lângă Balta Călmățui, 1512 (D.R.H., B, II, doc. 105, p. 214), **Sura**, fostă comună în Mehedinți (M.D.G., V, p. 499) și **Sura**, sat în județul Gorj (*Indicatorul*, p. 240). Tot aici includem și: **Suricu, Surica, Surice, Suriceni, Suricia**. Primele au fost considerate < adj. sur, „suric cf. adj. suricel < sur", dar socotite și coincidențe: dac. *Surus* și *Sura* f." (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 379). Originea geto-dacică a acestor nume este incontestabilă; *Sura, Surilla* și *Surus* sunt nume specific geto-dace (**Philippide**, I, pp. 586-587), formând și nume compuse: *Suratralis, Suregethes* (**Russu**, *Limba geto-dacilor*, p. 124), răspândite în toată lumea traco-ilіră: *Surio, Suro, Surus, Suricus, Surilla, Surinus* ș.m.a. (**Russu**, *Illirii*, p. 250). În ceea ce privește adj. sur, considerat din bg. scr. sur (DEX, p. 916), corelat cu antroponimele geto-trado-illire, cu numele și toponimele românești, dar mai ales cu zoonimele noastre: Suru, Suranu, Suro, Sura, Suraia, Suricu, Surila, foarte frecvente până în 1962, nu pot avea altă origine decât geto-dacă, popoarele sud-slave împrumutându-l ca atare din fondul local. Originea străveche a numelor a fost recunoscută mai demult: „Surus, Sura vor fi și = *Syrus, Syra*, dar e atât de întrebuințat acest cognomen și apare în atâtea derivări (*Surilla, Surio, Suro, Suris...*) și pe un teritoriu așa de întins, încât sigur de cele mai multe ori trebuie să fi avut a face în el cu un cuvânt național și anume thrac și illiro-pannon și celt" (**Philippide**, I, p. 522). I.I: **Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 124, a propus pentru antroponimele traco-dace *Surus*, *Sura*, Σουρις, *Suratralis, Surgethes* ca „Posibil rad. i.-e. **k'eu-*" afirmând hotărât că: „Numele Surus este și illir, celtic, italic, semit etc.", numai getic nu!

Temeilie, Temeli, Temeleagă, la care adăugăm: **Temei**, nume actual. Despre originea acestor nume s-a afirmat: „Temelie subst. ..., sau blg. *Temel'ak* ipoc. < Telemakos (Weig)" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 388). Proveniența din subst. temelie este certă. Oiconimul Temelia, județul Bacău (*Indicatorul*, p. 247), ne demonstrează și mai bine că provin din subst. temei – temelie, considerate aberant < sl. *temelije* (DEX, p. 947). Este din nou același caz cu așa-zisa slavă veche; termenul slav general pentru temei-temelie este *osnóvo, osnovánie*. Cuvântul rom. provine dintr-un străvechi fond geto-grec < θεμέλιον „temei, temelie, θεμέλιος, „cu temei, temeinic", recunoscându-se că acest cuvânt a păstrat pe l originar neatins – gr. θεμέλιον (**Rosetti**, p. 520), dar, ciudat, același autor conisderă că în limba română cuvântul este slav (p. 577). Și în acest caz antroponimia ne ajută; în Dacia, la Tibiscum, s-a descoperit *Temaius*, b., iar lumea traco-illiră cunoștea nume identice celor de azi: *Temaio*, b., *Temeia*, f. (**Russu**, *Illirii*, p. 253).

Turmei, b., 1621 (D.I.R., B, VII, IV, doc. 76, p. 65: Turmeiu) și poreclă actuală subst. turmă. Cf. și *Turma* (gen. *Turmae*), b., descoperit la Apulum (**Philippide**, I, p. 591).

Țapurde, Țăpârdea, Țepordei, Țipordei, Țopordei – sat și **Țapărdău** la care adăugăm **Țaporda**, f., poreclă actuală, socotită „coincidență: *Tzaparda* – localitate în Mesia, an. 587" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 395).

Țicu(l), Țicău (și top., cartier Iași), **Țicoi(u), Țecan, Țecu**, aromân (și act., Pitești, 1976), **Țică**, b., act. (Leșile-Argeș, 2006). Pentru aceste nume se „cf. alb. *Tsiko;* coincidență trac. *Tzykos* din an 820" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 397).

Utu(l), poreclă act. (Teiu-Argeș, c.p., 1956); Valea Utii, la nord de Cetățeni-Argeș, separă munții Pleașa, de Pleașa Poii (c.p., 1965). Toponim de origine getică de vreme ce exista *Utus* (azi Vid), râu ce izvorăște din Hemus și se varsă în Dunăre în fața râului Alutus (**Pliniu cel Bătrân**, *Ist. Nat.*, III, 26 (29), 149). Afirmația capătă siguranță dacă avem în vedere că atât anticul Utus, cât și Valea Utii denumesc ape, iar Valea Utii se află pe teritoriul uneia dintre cele mai mari așezări getice; apoi să nu uităm cetatea dacică Οὐτίδαυα – Utidava (**Ptolemeu**, *Îndreptar geografic, Așezarea Daciei*, III, 8, 4), toponim compus: *Uti + dava*.

Van, Vana, Vană, Vaniul, Vanco, Vanca, la care adăugăm **Vanea** (Teiu-Argeș, c.p. 1956). **Vandor** act., compus *Van + dor* (Pitești, 1978), socotite a se format din Ioan > Ivan > cu afereză: Van (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 83). Credem că sunt moșteniri străvechi din traco-illirele *Vanamius*, b., *Vandano*, f., *Vano*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 260). Ca răd. i.-e. posibilă: **uen-* „a tinde spre ceva, a dori, a iubi".

Zacu, Zaca, porecle și zoonime numeroase până în 1962 (c.p. zona istorică Vlașca) și topon. **Coasta lui Zacu** (Leșile-Argeș, 1950). Amintim și toponimul *Szaca* atestat la 1055 în Pannonia, în apropierea Balatonului,[10] considerat nume autentic românesc. Originea geto-

dacă e dovedită de antroponimul traco-illir *Zaca*, f. (**Russu**, *Illirii*, p. 265), antroponim traco-get *Zaca, Zec* = illir *Zaca* (**Russu**, *Elemente autohtone*, p. 67).

Zain/ea, -escu, act. socotit „coincidență trac.: Ζεινης" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 468). Coincidență!...

Zane, nume de familie frecvent, **Zancea**, b., 1435 (D.R. H., A,I, doc. 144, p. 200), Zancea zis și **Zanciul** (*ibidem*, doc. 136, p. 189) pentru forma Zanciul (doc. 137 și 138 Zancea) același postelnic (pp. 191, 192), **Zana**, toponim la Gerșani-Argeș, 1528 (D.R.H., II, doc. 203, p. 394, nota 5), **Zănești**, comună în județul Neamț (*Indicatorul*, p. 274), sat numit la 1428, Zane (D.R.H., A, I, doc. VI, pp. 424-425). Etimologia propusă este „Din ngr. Ζάνες, Ζοάνος < venețian *Zannit*, it. *Gianni*" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 84). Socotim ngr. Ζάνες, Ζοάνος din fondul geto-trac, având în vedere și al doilea element din numele geto-dace compuse: *-zanes*, *-zanus*, comune cu *-zenos*, *-zenis*, *-zanos*, *-sanus* „de neam, născut din; („fiu"?), al doilea element din *Amazenus*, Αυλουξενος, *Diuzenus*, *Mucasenis*, *Zerazenis*, -i. -e **g'en-* „a da naștere, a procrea; născut (din)" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 127-128).

Zara, Zăr**ă**, **Zarce**, la care adăugăm: **Zar(u)**, **Zaravă**, **Zarat**, precum și **Zarica**, sat desființat de Ceaușescu, înglobat la satul Poienile de sub Munte, județul Maramureș (*Indicatorul*, p. 274). Pentru originea lor s-a propus „subst. zară; cf. și *Zara* fiul lui Simeon (*Biblia, Numeri* 26, 13)" (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 413); antroponimele sunt străvechi geto-dace, pentru care noi cf. *Zaras*, b. și *Zarres*, b. cu „Etim.: probabil **g'her-* (cf. *Zairik-*, *Zoracla*)" (**Russu**, *Illirii*, p. 265). Originea geto-dacă a cuvântului zară „lichid albicios și acrișor care rămâne după ce s-a ales untul" este stabilită pe deplin, fie că este comun cu alb. *dhallë* (**Rosetti**, pp. 266, 275), fie că este un cuvânt autohton cu corespondent în albaneză (**Russu**, *Elemente autohtone*, pp. 91, 101).

Zatu, zoonim, nume de bou (**Morteni-Dâmbovița**, 1947), **Zata**, b., 1598 (D.R.H., B, XI, doc. 309, p. 416), pentru care noi cf. mesapicul *Zatetthes*, b., dar și *Zatos*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 265).

Zinaida, Zina, Zinescu, Zinica, Zănica, Zincă, Zinculescu, Zinca, la care adăugăm **Zenaida**, f., prenume actual (Pitești, c.p. 1973) despre care s-a afirmat just: Zinaida < gr. Ζηναΐς, sau subst. zână (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 175). Subst. zână considerat „Probabil lat. *Diana* (DEX, p. 1046), după toate indiciile etnoculturii românești este mai degrabă un personaj din mitologia geto-dacă. Pentru originea geto-dacă noi cf. antroponimul messapic *Zenaides*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 265), identic cu *Zenaide*, f.

Zura, Zure, Zurescu, fără vreo explicație etimologică (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 469); la acestea adăugăm: **Zuria**, zoonim, nume de iapă (Mozăceni-Argeș, c.p., 1958) și toponimul **Zurela**, vale la Woinigești, județul Vâlcea (D.I.R., XVI, B, IV, doc. 487). Moșteniri geto-dace certe: *Zura*, Ζουρης, Ζουραξεις, *Zurozis*, Ζυράξης, *Zuaraturmenis*. Posibil rad. **g'eu-* „a favoriza, a grăbi", avestic *zavah-* „forță", *zavar* „putere fizică" ori **g'^{u}er-* „a lumina" (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 130).

Zuradia, f., 1756 (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 469), fără vreo explicație etimologică; **Zorada**, zoonim, nume de iapă (Mozăceni-Argeș, c.p. 1958), cf. antroponimul illir *Zorada*, f. (**Philippide**, I, p. 595; **Russu**, *Illirii*, p. 265). Întrucât antroponimele geto-trace *Zor-*, *Zures* = illir *Zorada* (**Russu**, *Elemente autohtone*, p. 67), rezultă că *Zorada* și *Zuradia* sunt și geto-dace de vreme ce le moștenim ca antroponime și zoonime.

Am prezentat câteva nume – din peste 2.000 de variante — care ar putea da de gândit istoricilor și lingviștilor noștri pentru schimbarea concepției cu privire la moștenirea geto-dacă în onomastică și toponimie. Afirmația că din „toate numele personale atât de numeroase, caracteristice ale traco-dacilor... nu s-a transmis nimic" (**Russu**, *Elemente traco-getice*, p. 162)[11], este aberantă și tot greșită este și părerea că s-au păstrat doar câteva toponime și hidronime. Să ne imaginăm cum ar proceda vecinii noștri din vest dacă ar poseda măcar câteva astfel de „coincidențe"; ar scrie tomuri întregi!

1 Vezi *Restituiri-Pitești*, anul 4, nr. 11, mai 2006, p. 21.
2 **Dragoș Măndescu**, *Cercetări pe Valea Drâmbovnicului*, Argesis, XI, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2002, fig. 1, p. 31 și p. 39.
3 **Ion Nania**, *Rusaliile – sărbătoarea multimilenară în spațiul românesc*, în Creativitate și eficiență în activitatea socială a tineretului, vol. II, Centrul de cercetări pentru probleme de tineret, Filiala Argeș, Pitești, 1989, pp. 163-166.
4 **V.I. Gheorghiev**, *Tendințe convergente în limbile vechi din Peninsula Balcanică*, Noi Tracii, Milano, nr. 4, 1978, p. 7.
5 **Ion Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, pp. 718-720.
6 *Revista vânătorilor*, București, anul XII, nr. 10, octombrie 1931, p. 156.
7 **Ion Nania**, *op. cit.*, pp. 9-12.
8 **Florin Marcu, Constant Maneca**, *Dicționar de neologisme*, Ediția a III-a, Editura Academiei, București, 1978, p. 968.
9 **Ion Nania**, *Au fost dacii politeiști?* Noi Tracii, Milano, anul III, nr. 39/noiembrie 1977, pp. 1-6 și nr. 40/decembrie 1977, pp. 3-4; **idem**, *Religia geto-dacilor – bază a ortodoxiei românești*, Argesis, Muzeul Județean Argeș, Pitești, Tom VIII, 1999, pp. 21-45.
10 **N. Drăganu**, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticei*, București, 1933, pp. 43-44.
11 Vezi și: *Istoria României*, vol. I, *Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism*, Editura Academiei, 1966, p. 262.

Ioanid, *Dicționarul* = **Georgie Ioanidŭ**, *Dicționarŭ de nume proprii istorice, mitologice și geografice, ce se întâmpină în autorii Eleni*, Bucurescĭ, Imprimeria Statului, 1867.

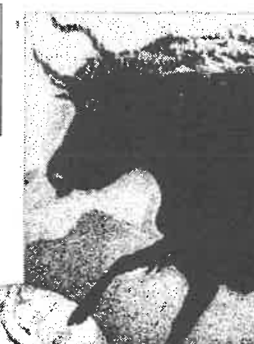
Aspecte istorice privind mamiferele dispărute din zona Piteștilor

ION LEȘANU

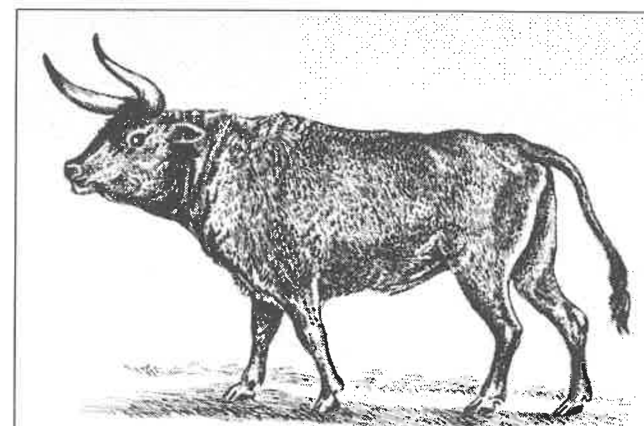
Nu ne-am imaginat vreodată că într-o lucrare pretinsă științifică și mai ales în monografia unui municipiu să citim despre faună un capitol redat atât de sumar și mai ales haotic, ca în monografia Piteștilor.[1] „Specialistul" capitolului respectiv prezintă mai întâi mamiferele, listă încheiată cu: „diferite broaște (*Rana esculenta* etc.), inclusiv broasca roșie de pădure (*Rana dalmatina*), broasca țestoasă de apă (*Emis orbicularis*), broasca țestoasă de uscat (*Testudo*), râme, păianjeni, gasteropode etc.",[2] autorul socotind broaștele mamifere, iar râmele și păianjenii reptile sau poate tot mamifere (?). Sunt prezentate apoi păsările, după care vorbește despre insecte, probabil după criteriul că și acestea zboară. Lucrarea editată sub auspiciile Academiei Române – de fapt Academia R.S.R. – nu se deosebește cu nimic față de prima ediție decât prin schimbarea titlului.[3] În articolul de față vom prezenta doar mamiferele dispărute de pe teritoriul Piteștilor și din zonele învecinate.

Zootoponimia din zona Argeș-Mușcel dovedește pe deplin existența **bourului** (*Bos taurus primigenius* – L) în acest spațiu. Într-un zapis din 20 octombrie 1629 Matei Basarab voevod întărește jupânesei Șarba, soția lui Lepădat logofătul, printre altele și „partea tatălui său, a lui Șărb Untea, din funia Boorοșască[4] din județul Mușcel, ceea ce dovedește un vast teritoriu al bourilor

Bour atacând, pictură murală din peștera de la Lascaux.
Capul unui bour, pictură din peștera de la Altamira.

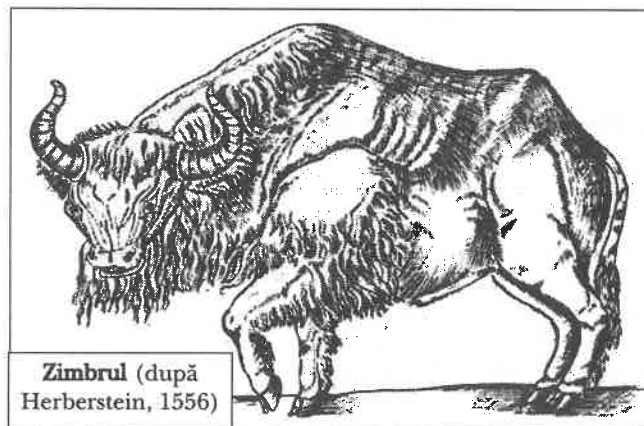
care au botezat toponimul. Până azi la Nucșoara întâlnim pădurea Boureni și Dealul Bourului,[5] iar la Stănești, comuna Corbi, în satul Poduri aflăm un pârâu Bourețul, stâna din Bouret pe Plaiul Bourețului, în partea de nord a muntelui Bourețul și Valea lui Bouret (probabil un vânător care obișnuia să vâneze viței de bour), numită adeseori și Valea lui Boreț.[6] La vest de Pitești, de la nord-vest de satul Linia Mare, comuna Cocu, pornește valea Boul care merge până în Gura Boului, azi Vedea, iar mai spre nord de Cotmeana se află Dealul Boului și Dealul Boului Mare, apoi satul Boulenii (Dealul Pădurii) lângă dealul Boulenii.[7] La sud de Pitești, la Cerșani, întâlnim cătunul Boieni și lacul Boieni cu frumoase legende referitoare la boii sălbatici. În sudul județului Argeș, pe dreapta Drâmbovnicului, la Babaroaga-Mozăceni, întâlnim Valea Boului, vânat de ciobanul întemeietor al Bucureștilor.[8] În zonă, la răsărit de Mozacu, în Poiana Catalanului, pe Romanați, în pădurea Zidureanca, exista până la începutul secolului al XX-lea, toponimul Fătăciunea Bourei. Nu ne surprinde că în Leșile, pe pârâul Mozacu, s-a păstrat până în 1940-1941 unul

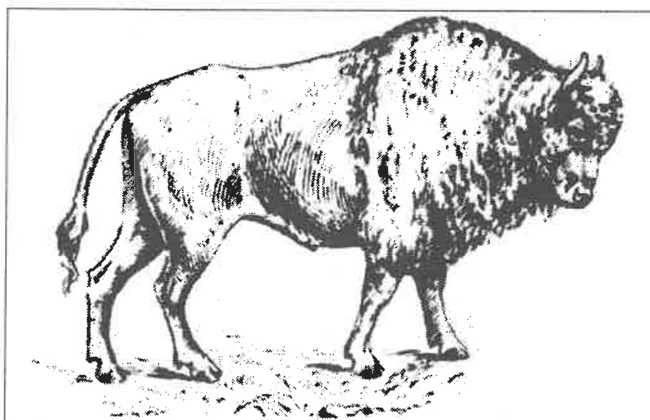
Bourul după un tablou descoperit la Augsburg în anul 1827 (din Carpații, nr. 12, 1937)

dintre cele mai prețioase documente: pe un corn de bour, transformat în corn de vânătoare, o inscripție în care s-a precizat că bourul a fost vânat de Lupul Oanei; vânătorul a fost identificat de noi într-un document din 20 aprilie 1629, în persoana lui „Vâlcul (Lupu, n.n.) feciorul Oanei... de în Negrași",[9] care dovedește data ultimilor bouri (sau poate a ultimului) de pe pământul Țării Românești;[10] aceasta corespunde cu vânarea ultimului bour din Polonia unde, la o vânătoare din 1627 dispărea ultima femelă de bour.[11]

Zimbrul (*Bison bonasus bonasus* – L.) nu știm când a dispărut; probabil s-a stins în urma bourulului. În

Zimbrul (după Herberstein, 1556)

Zimbru – cu explicația „Bour", în *Dicționar enciclopedic*, vol. I, A-C, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 249, în ciuda faptului că dicționarul a fost alcătuit de 54 de lingviști și istorici cu înalte titluri.

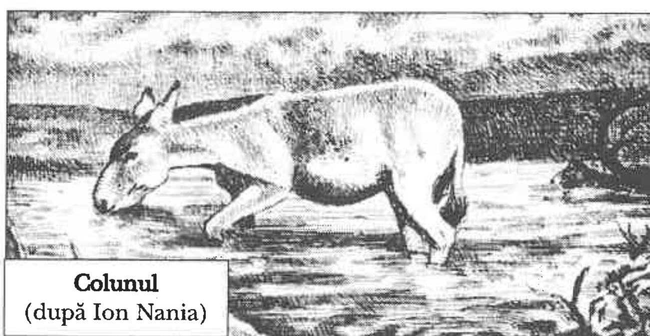
balada „*Vânătoarea lu' Vodă căpitan Matei*", din sudul județului Argeș, nu se pomenește bourul; ni se spune însă că Matei Basarab, cu o întreagă armată de vânători, „... prin codri răcoroși / Vânau zimbri ăi pletoși".[12] Prezența zimbrului este dovedită din plin de toponimie. La poalele muntelui Șețu întâlnim Poiana Zimbrului, Lacul Zimbrului și Râpa Zimbrului. Pe teritoriul comunei Căpățâneni aflăm Pârâul Zimbrului, Piscul Zimbrului și mai spre nord, Cățeii Zimbrului, iar pe la Nucșoara, Capul Zimbrului și Poiana Zimbrului.[13] Din sudul județului Argeș se formează pârâul Zâmbreasca pe care, dincolo de hotarele județului, în Teleorman, se află câmpul Zâmbreasca, Coasta Zâmbroaii și comuna Zâmbreasca.[14]

Plotunul (*Alces alces alces Linné*, 1758) era și el vânat de Matei Basarab în balada amintită; o legendă ni-l

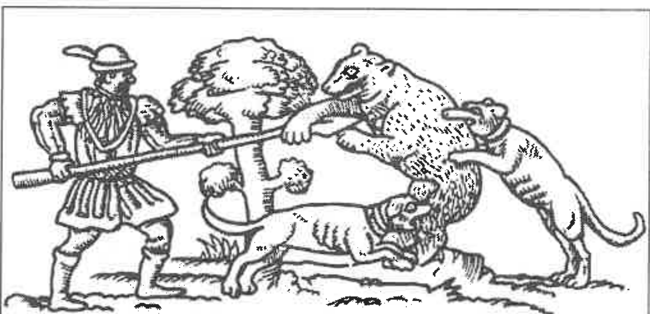
Plotunul (după Ion Nania)

prezintă pe bătrânul Mircea Voevod vânând cu ajutorul câinilor de vânătoare, la sud de Pitești, după ce ieșea din Prundu, pe Drumul Giurgiului, un plotun care, încolțit de haită, „sfâșie cățeaua cea mai iute și cea mai îndrăzneață din câte avea domnitorul", în apropierea unei fântâni care până astăzi se numește Fântâna Cățelii, așa cum câmpul dinspre răsărit se numește Câmpia Plotunului, „în amintirea acelei fiare încornorate".[15] Toponimele au dispărut după construirea platformei petrochimice.

Colunul (după Ion Nania)

Dintre mamiferele mari care și-au lăsat cel mai bine amprenta pe vatra Piteștilor a fost **colunul** (*Equus hemionus hemionus*, Pall., 1775, sin. *Equus (Asinus) hydruntinus* Regàlia, 1907). Valea Colunelului care trece prin cartierul Craiovei, formându-se la sud-est de fostul târg de vite, a fost rebotezată de noii locatari ai cartierului în Valea Colonelului; ulterior a fost umplută în mare parte cu materiale din demolări și săpături. La vest de Pitești, la Slătioarele, întâlnim oronimele Colunul Mare și Colunul Mic.

O vânătoare de urs; decor pe o cupă din Ardeal din anul 1600 (după Laszlo Siklossy)

Foarte numeros în zonă a fost **ursul** (*Ursus arctos* L., 1785); vatra Piteștilor este înconjurată de toponimele care-l amintesc. La Albota întâlnim Valea Ursului, afluent pe stânga Teleormanului, însoțită, dinspre nord spre sud, de Coasta Ursului. La vest de Ciocănăi-Moșoaia întâlnim Vâlceaua Ursului pe sub Dealul Ursului. În Bascov se află satul Valea Ursului, iar la Drăganu, Ursoaia; în cătunul Ploscari din Ștefănești, partea sudică a Văii Vârgăluiului poartă numele Valea Ursoii, iar o altă vale numită Ursul o aflăm la Topoloveni. Am enumerat doar câteva zootoponime din imediata apropiere a Piteștilor din cele peste 50 câte aflăm în județul Argeș. În urmă cu câteva secole ursul era prezent de la Dunăre până pe piscurile Carpaților. Presiunea antropică, prin defrișările intense, l-au determinat să se retragă în zonele muntoase. Merită să amintim un experiment din toamna anului 1974 când au fost lansați în Făgăraș 5 pui de urs, după ce în punctul respectiv s-au pus 1.500 kg de mere.[16] Tot în 1974 au fost crescuți în „Complexul Râușor" 40 de ursuleți,[17] care au fost lansați în zilele de 23 și 24 aprilie 1975 în două puncte unde li s-a asigurat hrană, 4.000 kg de mere, morcovi, cartofi și pâine.[18] Nemaiavând hrană de-a gata și obișnuiți cu oamenii care i-au crescut, urșii au ieșit pe Transfăgărășan unde primeau biscuiți, pâine,

mezeluri (care i-au făcut și carnivori). Au început incidentele terminate, din fericire, fără urmări grave. În ziua de duminică, 14 septembrie 1975, urșii au băgat în sperieți turiștii care-i sâcâiau cu pâinea și biscuiții; fetița Nania Marilena era cât pe-aci să fie prinsă de picior în momentul când a vrut să-l atingă. Spectacolele s-au repetat și în 1976-1977, dar și cu accidente, nu prea grave. Câțiva urși au ajuns până în sudul județului Argeș. În iulie-august 1978 au cutreierat pădurea Trivale 2-3 urși care ieșeau aproape zilnic la șoseaua Pitești-Ciocănăi; personal i-am văzut de câteva ori la nord de Valea Bisericii, în plantațiile de lângă Drumul Morii, la est de Prunii Gângului, iar unul chiar pe marginea șoselei amintite, puțin mai spre vest de Valea Rogozului. Astfel de experiențe sunt bune în parcurile zoologice, nu și în natură. Oare de câte secole pădurea Trivale nu mai adăpostise urși?

Râsul (*Lynx lynx* L., 1758) este un alt mamifer dispărut în perioada medievală din întinsele păduri din preajma Piteștilor, fără să-i putem preciza data dispariției. Din cântecul bătrânesc „*Vânătoarea lu' Vodă Căitan Matei*" aflăm că vânătorii voevodului Matei Basarab, „Pardoșii mi-i omorau",[19] **pardosul** fiind un nume autohton al animalului.[20] Prezența mamiferului în zonele joase nu trebuie să ne surprindă de vreme ce călătorul Ulysse de Marsillac ne spune că în pădurile Dunării, de pe Ostrovul Mare, „Amatorii de vânătoare găsesc o mulțime de lupi, vulpi, râși, iepuri",[21] iar la sfârșitul deceniului al VI-lea și începutul celui de al VII-lea din secolul al XX-lea a fost semnalat chiar prin pădurile fostei regiuni București.[22] Consemnăm prezența râsului în estul pădurii Trivale, tolănit pe o buturǎ de lângă pinetul care camufla unitatea militară din estul pinetului, în august 1978. Credem că exemplarul a coborât solitar, însoțind urșii care s-au deplasat spre sud. A fost singura dată când l-am observat, deși mai multe persoane ne-au mărturisit că au văzut râs în Trivale în primăvara anului 1974. Insistențele noastre de a-i observa urmele pe zăpadă în iarna 1978-1979 au rămas fără rezultat; prezența lui a fost incidentală.

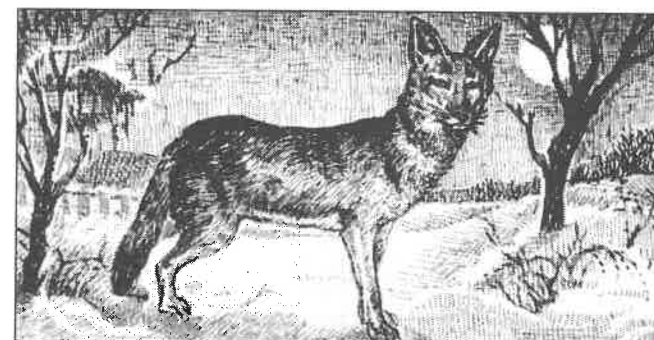
Cerbul (*Cervus elaphus* L., 1758) a dăinuit în pădurea Trivale până în secolul al XIX-lea. Dovadă

O vânătoare de cerb executată în 1634 în Brașov pentru cupola bisericii din Codlea (după Laszlo Siklossy)

certă este descoperirea unui corn conservat destul de bine, fracturându-se în mai multe bucăți la scoaterea de sub stratul format prin putrezirea vegetației, gros doar de 10-12 cm. A fost găsit de noi cu prilejul culegerii de ciuperci în ziua de duminică, 22 iulie 1962, pe Uiasca, în aval de unirea Văii lui Drag cu Valea lui Neag, la poala pantei stângi, dinspre nord; în ziua următoare cornul a fost depus la Muzeul Pitești.

Un mamifer cu nume străvechi, getic, specific limbii geto-dace, care își făcea apariția prin zăvoaiele Argeșului în perioada interbelică, a fost **hilacul** (Sp. *Canis (Thos) aureus* L., 1758; Ssp. *Canis (Thos) aureus moreoticus* Geoffroy, 1835). Vânătorii piteșteni și cei din zona Călinești-Topoloveni îi spuneau lup de stuf și

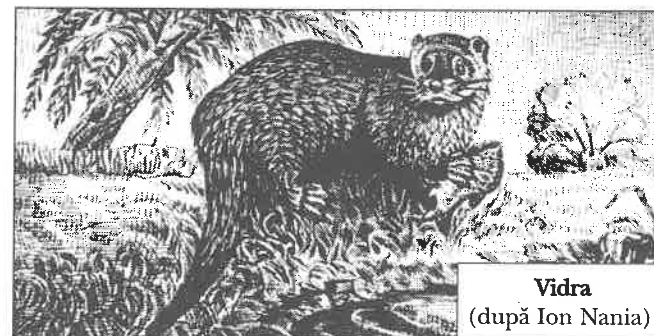
Hilacul sau șacalul (după Ion Nania)

lup mic; era firesc; animalul apărea extrem de rar în zonă. De altfel, către sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, probabil datorită înmulțirii lupilor, a dispărut din pădurile noastre, încât i s-a uitat și numele străvechi, impunându-se numele turcesc *ciacal* și mai apoi șacal. Numele autohton ne este transmis de Dimitrie Cantemir în capitolul „*De venationibus principis*" din „*Descriptio Moldaviae*" când enumeră animalele noastre (spurcate, care nu se mănâncă): „*vulpes, lupi, ursi, feles sylvaticae, hylaces...*",[23] „(plural de la hylax?). Acest cuvânt nu apare deloc în dicționarele limbii latine și putem doar face mențiunea că el a fost eludat atât de traducătorul german din secolul al XVIII-lea cât și de toți ceilalți ce s-au servit direct sau indirect de manuscrisul latin originar".[24] La noi a fost tradus în 1973: „câini"[25], fiind „poate câini sălbatici".[26] Numele străvechi, getic, a dăinuit în zona istorică Vlașca până la începutul secolului al XX-lea. Vânătorii lui Matei Basarab „... au umblat / Și-au vânat: / ... / Ududacii / Cu hilacii".[27] Cântecul bătrânesc, dar mai ales găsirea cuvântului în graiul unui vânător care vânase un hilac, cam pe la 1905, ne-a permis descifrarea misteriosului cuvânt.[28] Se pare că ultimul șacal care s-a rătăcit și a fost împușcat la Pitești a fost pe timpul cumplitei ierni din februarie-martie 1954, în Zăvoiul Mare de pe stânga Argeșului; chiar și vestitul naturalizator piteștean Balmuș vorbea de „un lup mic, numit lup de stuf".[29]

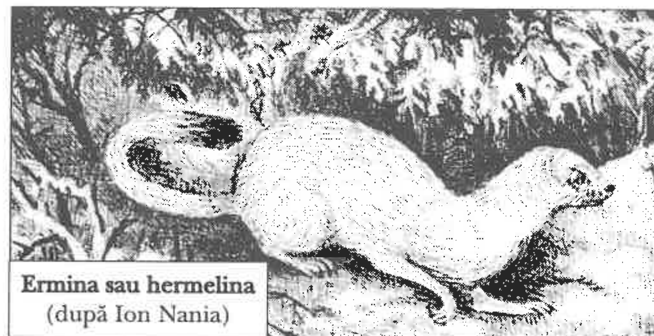
Sălbăticiunea cea mai răspândită prin pădurile din zona Piteștilor a fost **lupul** (*Canis lupus lupus* L. 1821). Cum sosea iarna, se adunau și umblau în haite, uneori destul de numeroase, adevărate lupării care, de cum se însera, aveau locuri statornice de urlătoare. La 1843 între Geamăna și Pitești se afla Drumul Lupării,[30] care a dăinuit în memoria gemănenilor până la jumătatea secolului al XX-lea. Pe teritoriul satului Albota se afla pădurea (azi defrișată) Lupăriile, în care se găsea Elešteul Lupării din Poiana Mare; tot în Albota întâlnim Lupu, afluent pe stânga Giuracului, acesta afluent pe stânga Teleormanului.[31] La vest de satul Hințești, comuna Moșoaia, aflăm Valea Lupi; Valea Rogozului, după ce trece șoseaua care leagă cartierul Trivale de Smeura, ia numele de Valea Gropilor, amintire a metodei de vânătoare a fiarelor prin curse-gropi. În comuna Băbana aflăm satul Lupueni, iar în delaul Brăilencii, la vest de Bascov, întâlnim punctul La Urlătoare. Pe teritoriul comunei Drăganu se pare că se adunau iarna cei mai mulți lupi. Așa se face că în afară de toponimul Lupoaia întâlnim: La Urlătoarea din Ogradă, la Urlătoarea din Cotu Pribii, La Urlătoarea de la Tufa Simii și La Urlătoarea de la Drumul Morii, toate patru în zona Târșești; apoi găsim La Urlătoarea de la Coada Gârniței și La Urlătoarea din Valea Bunii, ambele din Bogești; alte două toponime care amintesc locurile statornicite pentru urlătoare ale haitelor sunt în Prislop: La Urlătoarea de la Coada Vacii și La Urlătoarea de la Cruce. În iernile 1938-1939, 1939-1940 și 1941-1942 aproape în fiecare noapte în cel puțin 3-4 din aceste puncte lupii urlau sinistru; uneori se auzeau în toate punctele. Deținem o informație sigură: prin anii 1961-1966 aproape toate femeile în vârstă de 45 de ani din cătunul Valea Rea-Balotești (azi în Găvana – Pitești) știau că în ziua Intrării în biserică a Maicii Domnului (21 noiembrie) 1942 au venit dinspre Valea Grozii și au trecut prin fața Bisericii Sf. Dumitru din pădurea Trivale, intrând în Valea Bisericii, o haită de 41 de lupi (!).[32] Mulți vânători au împușcat lupi în zona Piteștilor. Dintre toți, amintim doar pe avocatul Honoriu Bănescu-Pitești, vânător diletant, cum singur se definește, care a împușcat în 35 de ani, de la 1893 până la 1928, în zona Pitești-Găești, un număr de 6 lupi.[33] Din 1974 nu mai există nici o semnalare sigură pe bază de lupi vânați, în sudul țării, la sud de linia care ar uni dinspre vest spre est localitățile: Ostrovul Corbului – Vânju Mare – Filiaș – Drăgășani – Pitești – Buzău – Râmnicu-Sărat – Focșani – Adjud – Bârlad.[34]

Norița (după Ion Nania)

Norița (*Mustela lutreola lutreola* L., 1761) era prezentă până în timpul celui de al doilea război mondial în zona lacurilor „clocot" de la vest de Călinești, în punctul Sub Dutina, în lacurile zăvoiului de pe dreapta Argeșului dintre Catane și Căteasca și chiar la Pitești, în zona Zăvoiului Mare de pe stânga Argeșului, alături de **vidră** (*Lutra lutra lutra* L., 1758). Ambele specii au dispărut nu atât datorită secetei excesive din 1946, ci datorită exterminării lor de către vânători, cu permise sau fără legitimații, veniți de pe front.

Vidra (după Ion Nania)

Ermina sau **hermelina** (*Mustela erminea aestiva* Kerr., 1792), animal de mare cinste, care evoca gloria și fastul, puterea și bogăția domnitorilor români, a capetelor încoronate din Europa sau măcar printr-un guler alb, pistruiat cu puncte negre, vârful cozii aceluiași animal,[35] era numeroasă până în deceniul al VI-lea al secolului al XX-lea în zona dintre pădurea Trivale și cătunul Papucești (azi cartierul Trivale), în

Ermina sau hermelina (după Ion Nania)

preajma gospodăriilor din Găvana, între gospodăriile din estul orașului și malul drept al Argeșului, dar mai ales în Prundu, foarte numeroasă chiar, între gospodăriile fostei comune și calea ferată care mergea pe la marginea vestică a acestei așezări de unde intra direct în gara Pitești. Azi lipsește cu desăvârșire chiar și din vastul spațiu al pădurii Trivale. Cercetările noastre, chiar și pe timp de iarnă, în perioada 1974-2004 au rămas fără rezultate în dovedirea micuței și superbei fiare.

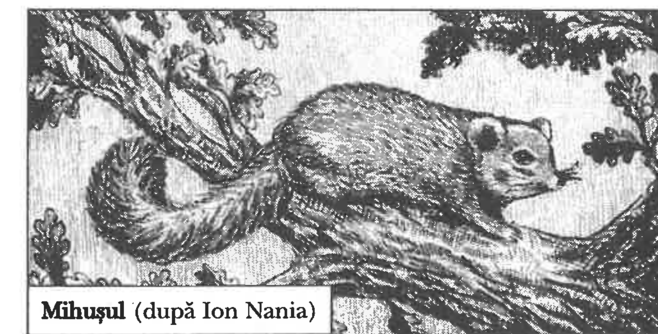
Ordo **Chiroptera** Blumenbach, 1774, era foarte numeroas până în deceniul al VIII-lea din secolul trecut. Nimeni nu știe azi câte specii din familia *Rhinolophidae* Bell, 1836 și din familia *Vespertilionidae* Gray, 1821. Cercetătorii Muzeului Județean Argeș au rămas total indiferenți la cercetarea naturii locale. Cum se lăsa înserarea, sute de **lilieci** roiau mai cu seamă în zona parcului Trivale și a ștrandului, dar și pe deasupra orașului. Dintre cele aproape 30 de neamuri de lilieci existenți în România,[36] trebuie ca și în zona Piteștilor să fi existat măcar 5-6 specii. Stropirile repetate cu insecticide din avioane și elicoptere a pădurilor și zăvoaielor din jur, dar și pe deasupra orașului împotriva țânțarilor din deceniile al VII-lea – al IX-lea ale secolului trecut, au stârpit definitiv neamul liliecilor. Azi rar mai poate fi văzut în câte o seară unul-două exemplare zburând pe la Bascov, pe deasupra văilor Uiasca și Brăileanca; la începutul celui de al III-lea mileniu creștin socotim dispăruți liliecii din zona Piteștilor.

Gherlanul, botezat de naturaliști șobolan de apă (*Arvicola terrestris terrestris* L., 1758) a dispărut din zona ștrandului și până la Udeni-Golești după îndiguirea și construirea lacurilor de acumulare. Cu toată strădania noastră depusă între 1984-2000, nu l-am mai observat decât în zona îndiguită de la Valea Mare, care nu a fost acoperită de apele lacului proiectat și în stufărișurile și micile bălți de la Merișani, la coada nord-estică a lacului de acumulare Budeasa. Îl mai întâlnim la est de vila Zamfirescu de la Dutina, în apropierea canalului de aducțiune și apoi mai spre sud, la Căteasca. La Pitești lipsește.

După 1985-1990 s-a stins cu desăvârșire **cățelul pământului** sau **orbetele** (*Spalax* sp.). Identificat după prezența mușuroaielor care, spre deosebire de cele ale cârtiței, sunt dispuse în linie dreaptă, a fost prezent în lunca Argeșului, în zona înțelenită de pe partea stângă a râului, până în anii 1975-1980. A rezistat până prin 1985-1986 în poiana de la confluența văii Balea cu Valea Rogozului din imediata vecinătate nordică a satului Smeura; tot cam pe atunci a dispărut și de pe Uiasca, în aval de sat.

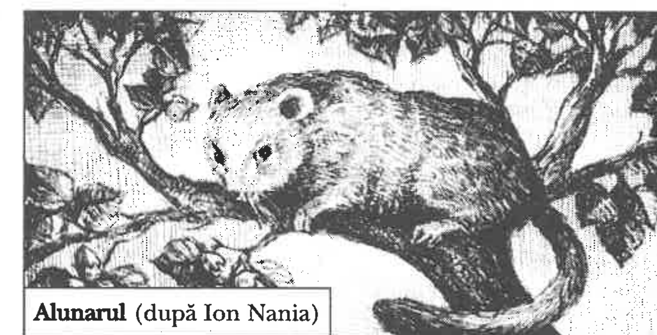
Șoarecele de mișună (*Mus musculus spicilegus* Petenyi, 1882) care se întâlnea altădată pe actualul teritoriu al complexului petrochimic, a dispărut și el după 1965. Se mai întâlnesc, destul de rar, până prin anii 1998-2000, pe Câmpul Smeurii, la nord de Valea Bodii până la limita sudică a pădurii dinspre nord, la vest de cimitirul înființat în 2004-2005.

Stropirile repetate din perioada 1965-1985, tăierea tuturor arborilor scorburoși, probabil și alte cauze, au dus la stingerea pârșilor din pădurea Trivale, dar și din cele imediat învecinate; nici numele adevărate nu li s-au consemnat; puțini erau cei ce-i cunoșteau și înainte de dispariție; orășenii, nici atât.

Mihușul (după Ion Nania)

Mihușul (*Glis glis glis* L., 1766) numit de cercetători când pârș comun,[37] când pârș cenușiu[38] ori pârș mare,[39] era observat destul de rar până prin 1984, în zona dintre Parcul Zoo și Poiana Valjan la est, până la plantația de lângă Valea Rogozului la vest și chiar dincolo, la vest de plantație, în zona stejarilor seculari.

Alunarul (*Muscardinus avellanarius avellanarius* L., 1758), cunscut cu acest nume în toată țara,[40] a fost botezat din birou, de unii necunoscători, pârș roșu,[41] pârș de alun și pârș mic[42] ori, și mai și, „PÂRȘ MIC, v. pârș-de-stejar".[43] Era oarecum numeros în întinsul aluniș de pe Taomir, afluent de pe stânga Văii Rogozului; se pare că iarna 1984-1985 i-a fost fatală. Cu toată străduința, cu observații de zi, dar mai ales seara și noaptea, în anul 1986 nu l-am mai observat; azi masa de aluniș a pierit la umbra copacilor care au crescut foarte deși.

Alunarul (după Ion Nania)

Al treilea pârș care a existat în pădurea Trivale a fost cel denumit de specialiști pârș cu coada stufoasă (*Dryomys nitedula nitedula* Pallas, 1779). Până pe la începutul deceniului al VI-lea al secolului trecut se ascundea în scorburile stejarilor seculari din preajma platoului din direcția intrării în Trivale. Se mai întâlnea între Taomir și șoseaua Pitești – Ciocănăi. Localnicii în vârstă îi spuneau **veveriță**, la fel ca și la Mozăceni, dar cel mai răspândit nume era **veverin**;[44] rar era numit și veveriță mică de cei necunoscători; prin 1956-1962 nu l-am mai întâlnit. Se pare că iarna din ianuarie-martie, cu zăpada prelungită până în aprilie, din 1954, i-a fost fatală; dar și tăierea arborilor scorburoși a contribuit la dispariția sa, cu toate că nu de puține ori își găsea casă în cuiburi părăsite de coțofene sau de ciori.

Aruncând o privire asupra celor prezentate reiese că de la mijlocul secolului al XVII-lea, până la mijlocul secolului al XX-lea, în trei sute de ani, au dispărut din zona Piteștilor șapte mamifere, cele mai grandioase, datorită presiunii antropice asupra mediului și mai ales datorită vânării excesive; în numai 30 de ani, din a doua jumătate a secolului al XX-lea au dispărut, din aceeași regiune, 16 specii de mamifere, iar cele importante, dintre cele ce se mai întâlnesc, sunt într-un continuu regres numeric, în parte datorită presiunii antropice asupra mediului, dar dezastrul inimaginabil îl aduc câinii vagabonzi (*Canis familiaris* L., 1758) care

depășesc orice închipuire a românului de acum 20-25 de ani.

Cititorul care cunoaște și lucrarea editată de Academia Română și citește articolul de față își dă seama de necesitatea unei monografii a municipiului Pitești, sau măcar un capitol al unei monografii istorice despre flora și fauna Piteștilor din trecut și de azi.

Fie ca Dumnezeu să ne dea mai multă gândire pentru a redeveni ceea ce românii au fost altădată: ocrotitori ai naturii, pentru că nu este departe vremea când gradul de civilizație se va judeca nu după numărul de mașini și vile și nici după industria pe care vom poseda-o, ci după suprafața naturii sălbatice pe care o vom mai avea.

1 **Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu,** *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, București, 1988, pp. 27-28.
2 **Ibidem**, p. 27.
3 **Idem,** *Pitești pagini de istorie* (având pe copertă titlul: *Pitești *600*), Studii și comunicări, Muzeul Județean Argeș, 1988.
4 **Veronica Vasilescu, Ștefan Trâmbaciu, Spiridon Cristocea,** *Două documente domnești din colecția Muzeului Câmpulung Mușcel*, Studii și comunicări, Muzeul Câmpulung Mușcel, 1982, p. 79.
5 **Gh. Nedici,** *Istoria vânătoarei și a dreptului de vânătoare*, Tipografia ziarului „Universul", București, 1940, p. 494.
6 **C. Rădulescu-Codin,** *Mușcelul nostru I comuna Corbi și locuitorii săi"* Tipografia Librăria și legătoria de cărți Gheorghe N. Vlădescu, Câmpulung, 1922, pp. XCI, CXXIX.
7 **Ion Nania,** *Vânatul pe teritoriul României – mărturii arheologice, istorice, folclorice și etnologice despre mamifere dispărute și pe cale de dispariție*, Editura Sport-Turism, București, 1991, p. 102.
8 **Ibidem**, pp. 105-106.
9 D.R.H., B, XXII, doc. 252, p. 478.
10 **Ion Nania,** *op. cit.*, p. 185; **idem,** *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, p. 50.
11 „Wezechswiat", anul 93, nr. 11, Cracovia, noiembrie 1969.
12 **Ion Nania,** *Aspecte istorice, folclorice și entolingvistice inedite din timpul domniei lui Matei Basarab*, Studii și comunicări, IV, Muzeul Câmpulung Mușcel, 1987, pp. 41-58.
13 **Gh. Nedici,** *op. cit.*, p. 492; **Ion Nania,** *„Vânatul pe teritoriul României*, pp. 139-141.
14 **Ibidem**, p. 139
15 **Ibidem**, pp. 159-160. Mulți locuitori din Geamăna, Oarja și Albota susțineau că numele fântânii poartă amintirea unei lupoaice care a fătat acolo.
16 **H.A.,** *O experiență inedită: Lansare de urși în Făgăraș*, VPS, Anul XXVII, nr. 5 (314), mai 1975, p. 8.
17 **Horia Almășan,** *Populări cu cerbi și urși în două complexe cinegetice argeșene*, VPS, Anul XXVII, nr. 7 (316), iulie 1975, pp. 1-2.
18 **Ibidem**, VPS, Anul XXVII, nr. 9 (318), septembrie 1975, p. 2.
19 Ion Nania, op. cit., Studii și comunicări, IV, Muzeul Câmpulung Mușcel, 1987, p. 42.
20 **Ibidem**, pp. 49-51.
21 **Simona Vărzaru,** *Prin țările române călători străini din secolul al XIX-lea, antologie, traducere, studiu introductiv și note de -* , Editura Sport-Turism, București, 1984, p. 130
22 **Mihai Bodea, A.M. Comșia, Vasile Cotta, Gheorghe Feneșer, Alexandru Filipașcu, I. Pop, C. Rosseti-Bălănescu, I. Rudescu, N. Săulescu, N.A. Străvoiu, Aurel Voloșciuc,** *Vânat și vânătoare*, A.G.V.P.S. (București), 1964, p. 150.
23 **Dimitrie Cantemir,** *Descrierea Moldovei*, Editura Academiei, București, 1973, p. 236.
24 **S. Haimovici,** *Observații și comentarii privind unele paragrafe referitoare la faună din lucrarea lui Dimitrie Cantemir Descriptio Moldaviae*, An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza" din Iași (S.N.), Secțiunea a II-a, Biologie, Tomul XX, 1974, fasc. 1, p. 168.
25 **Dimitrie Cantemir,** *op. cit.*, p. 237.
26 **Ibidem**, p. 236, nota.
27 **Ion Nania,** *op. cit.*, Studii și comunicări, IV, Muzeul Câmpulung Mușcel, 1987, p. 42.
28 **Ibidem**, pp. 51-52; idem, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, pp. 245-246; idem, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, 2004, pp. 53-54.
29 In verbis, decembrie 1961.
30 DJAN Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 3/1843, f. 172.
31 In verbis: **Necula Ion**, n. 1897, Albota și **Ilie Florea Ilie**, n. 1909, Albota, 3 ianuarie 1964.
32 Cercetări personale, 1961-1966.
33 **Honoriu Bănescu-Pitești,** *Date statistice ale unui vânător diletant*, Revista vânătorilor, anul X, nr. 6/iunie 1939, p. 104.
34 **Ion Nania,** *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, 2004, p. 57.
35 **I. Simionescu,** *Fauna României*, Biblioteca enciclopedică, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", București, 1938, p. 34; **Ionel Pop, Vasile Homei,** *Mamifere din România*, Editura Științifică, București, 1973, vol. I, p. 136; **Lucian Manolache,** *Mic atlas cinegetic românesc. Mamifere*, Gabriela Disescu, desene, Editura Ceres, București, 1977, p. 91.
36 **George D. Vasiliu, Constantin Șova,** *Fauna vertebratica Romaniae*, Muzeul Județean Bacău, Bacău, 1968, pp. 223-228. După 1968 în România au mai fost identificate câteva specii în afară de cele cunoscute de autorii lucrării.
37 **George D. Vasiliu,** *Rozătoarele din România și combaterea lor*, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Direcția Protecției Plantelor, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1937, p. 36.
38 **I. Simionescu,** *op. cit.*, p. 57; **E. Pușcaru-Soroceanu, Dumitru Pușcaru,** *Excursii în Munții Făgărașului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 52.
39 **Marton Hamar,** *Din viața rozătoarelor*, Editura Științifică, București, 1967, p. 87; **Ionel Pop, Vasile Homei,** *op. cit.*, vol. II, 1973, p. 101.
40 **I. Aurel Candrea,** *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, București, 1931, p. 42; DEX, 1975, p. 28.
41 **I. Simionescu,** *op. cit.*, p. 58; **M. Ene și H. Almășan,** *Pârșul de alun"* Revista pădurilor, anul LXXI (8), nr. 7, iulie 1956, p. 449.
42 **Mitică Georgescu,** *Mamiferele sălbatice din România*, Editura Albatros, București, 1989, p. 90.
43 **Mitică Georgescu, George Cristian Georgescu,** *Enciclopedie zoocinegetică*, Editura Albatros, București, 1996, p. 166.
44 **Ion Nania,** *op. cit.*, p. 57.

Din uitare spre amintire

UN AMIC AL LUI TUDOR VLADIMIRESCU – PANDURUL NICOLAE POPESCU – PITARUL

OCTAVIAN UNGUREANU

În 1820, Tudor Vladimirescu (1780-1821) îi aducea Episcopului Ilarion Ghiorghiade al Argeșului - la înscăunare - un tânăr grămătic și ca să-i servească și de fecior în casă, pe Nicolae Popescu din Cerneții Mehedințiului. Olteanul s-a născut la 1801 și a trecut în veșnicie la 1876. Cum se stabilise la Curtea de Argeș, N. Popescu își construiește și o casă mare, cu sprijinul fratelui tatălui său Pătru. S-a afirmat repede în treburile de cancelarie, ajutat de învățătura lui în grecește, slujindu-l pe Vlădica și ca fecior în casă la Tismana, în scrierea de acte slavonește, practicând o grafie de ținută estetică. În casa lui Nicolae Popescu, cum spune tradiția locală, slugerul și vătaful plaiului Cloșani, pe Motrul de Sus, de la interferența județelor Gorj și Mehedinți de acum, se întâlnea în două rânduri cu Episcopul, la Curtea de Argeș ori la Pitești unde rezida și Episcopia destăinuindu-i planul pornirii revoluției. Lui Tudor îi veneau la îndemână aceste întrevederi, întrucât drumul din Capitală spre Cerneți trecea prin Pitești și Curtea de Argeș. Iar după sosirea la București a Adunării Norodului, Nicolae Popescu împreună cu Ilarion, Gheorghe Lazăr și Petrache Poenaru, organizează cancelaria Taberei de la Cotroceni. Aici, grămăticul întocmea corespondența și documentele trebuitoare în conducerea Capitalei și a Țării, scrisori personale, încunoștiințări și proclamații, unele dintre ele adresate Porții, fiind traduse în franțuzește și turcește de Ilarion și în nemțește de Gheorghe Lazăr. Pe urmă, Tudor l-a delegat pe grămătic pe lângă Episcop să meargă la Congresul de la Leibach (Liubliana), spre a explica Sfintei Alianțe temeiurile Revoluției din Țara Românească. Cei doi împuterniciți n- au ajuns însă decât la Brașov. Revoluția fusese înăbușită, Domnul Tudor fusese ucis mișelește de eteriști, în Târgoviște, la 27 mai 1821. Și n-ar fi de prisos să arătăm tot aici, că pe locul unde a pierit Eroul nostru național, educatoarea și Marea doamnă cunoscută în literatura de rară gingășie pentru copii – Smaranda Gheorghiu (Maica Smara), a ridicat, în 1911, o impresionantă cruce din calcar.

Ilarion a rămas o vreme la Brașov. Nicolae Popescu s-a întors la Curtea de Argeș, s-a căsătorit însă la Mușătești, pe Valea Vâlsanului și a primit titlul de „pitar", în 1829. La Mușătești au venit și trei panduri mehedințeni scăpați de paloșele otomanilor după bătălia de la Drăgășani din 5-7 iunie: Grigore, Oprea și Zamfir, frați din neamul lui Toader, care se aflaseră la Cotroceni în preajma grămăticului. Rostuindu-și o

avere cuprinzătoare, bucurându-se de stima consătenilor săi, Nicolae Popescu-Pitarul participă la ridicarea spirituală a satului de adopție, fiul său Popa Dincă deschizând chiar o școală în 1836.

C. D. Aricescu din Câmpulung-Mușcel l-a antrenat la scrierea de amintiri din Tabăra de la Cotroceni, și a mărturii orale, menționate în monumentala lucrare: *Istoria Revoluției de la 1821,* tipărită la Craiova în 1874. C. D. Aricescu se folosește în notele sale din aparatul critic al cărții și de umorul lui N. Popescu. Așa povestește cum într-o zi fusese trimis de Tudor să-l invite în Tabăra de la Cotroceni pe boierul Filipescu-Vulpe. Înspăimântat, chematul exclamă: - Mă cheamă să mă taie! - Fii liniștit, boierule, dacă era să te taie, te tăia de mult!

Nicolae Popescu-Pitarul i-a slujit cu credință și pe Ilarion și pe Tudor. A fost un om cultivat, cu agerime în gândire și cu ascuțime de spirit. Cel mai mare dintre cei opt copii ai săi, Popa Dincă, a fost cap de revoluție la 1848 în Argeș, și alături de frații Turnavitu din Pitești a înflăcărat mulțimile în susținerea Guvernului Provizoriu și a Proclamației de la Izlaz, participând la arderea Regulamentului Organic, pe roata adusă la Pitești, în car, de la Mușătești. Popa Dincă a fost pentru Argeș ceea ce a fost Popa Șapcă pentru Romanați și Revoluția de la 1848 în Țara Românească.

Aspectul economiei agrare din Pitești în anul 1937

ION NANIA, DAN OVIDIU PINTILIE

Nu credem că sunt prea multe persoane, și ne referim în primul rând la masa de titrați și intelectuali, care să nu știe că anul de vârf al dezvoltării economice, dar în același timp și al nivelulu de trai, a fost 1938. Doar propaganda comunistă a ascuns cu mare precauție și cu învăluiri în minciună acest aspect. Admitea apogeul producției capitaliste în acest an și învăluia cu negura minciunii nivelului de trai. Cititorul este obligat să se intereseze la pensionarii lucizi, de peste 80 de ani, care au trăit în Pitești, dar și în alte părți ale țării, pe acele vremuri. Pâinea - cea de toate zilele - avea un gust deosebit; contribuia la aceasta atât specia de grâu care se cultiva de mii de ani (*Triticum monococcum* L.) și care a dispărut cu desăvârșire chiar și din stațiunile de cercetare, cât și procedeele de fabricare. Mezelurile, și în special ghiudenul, erau apreciate de toți străinii, nu numai de români; laptele și brânzeturile se găseau din abundență (doar eram socotiți „țară de ciobani"); iaurtul îl puteai tăia în felii; iaurgii treceau în fiecare dimineață și seară pe la poartă; lăptăresele veneau în casă și își luau plata la sfârșitul lunii. Piteștii au avut o hală de carne vestită în toată țara; nu mai vorbim de pește; peștele și măslinele constituiau mâncarea săracului. Și toate erau neatinse de otrava pesticidelor ori a poluării atmosferei. Cei interesați de dezvoltarea economică a României pot consulta, în marile biblioteci, dar nu numai, o lucrare inegalabilă, ținută la mare secret în timpul dictaturii[1]; până prin 1970 deținătorii ei puteau ajunge chiar după gratii „pentru reeducare".

Pentru redarea aspectului propus ne vom referi la două documente - din sutele existente - despre situația statistică privitoare la economia agro-alimentară a Piteștilor; primul la terenul deținut de orașul Pitești, pe categorii de folosință, la locuitori și la suprafețele ce dețineau, la prețul de vânzare a pământului etc.

Nr. 573
1938 mai 13

Domnule Primar,

La ordinele dv. nr 4567/1938 și nr 2655/1938 avem onoarea a vă comunica datele cerute, după cum urmează:

1. Suprafața orașului Pitești de 1435,5 ha;
2. Teren arabil 181 ha 5300 m.p. (12,6 ha % de ha);
3. Fânețe și pășuni 39 ha 6543 m.p. (2,78 ha % de ha);
4. Fânețe artificială 33 ha (2,11 ha la % de ha);
5. Vii 4 ha 2390 m.p. (0,28 ha % de ha);
6. Livezi 43 ha 7500 m.p. (3 ha % de ha);
7. Păduri 174 ha 2320 m.p. (12,6 ha la % de ha);
8. Grădini de zarzavat 30 ha 8227 m.p. (2,7 ha la % de ha);
9. Vetre de sat 22 ha 7345 m.p. (1,8 ha la % de ha);
10. Drumuri și terenuri neproductive 65 ha (în această suprafață se cuprind râpile de pe islazul comunal și cătunul Turcești, precum și lotul garnizoanei destinat pentru exerciții militare)..

Numărul proprietarilor mici (până la 10 ha) = 103
Numărul proprietarilor mijlocii (între 10 – 100 ha) = 12
57 locuitori stăpânesc proprietăți până la 2 ha
14 locuitori stăpânesc proprietăți de la 2 - 3 ha
14 locuitori stăpânesc proprietăți de la 3 - 5 ha
9 locuitori stăpânesc proprietăți între 5 - 7 ha
9 locuitori stăpânesc proprietăți între 7 - 10 ha
12 locuitori stăpânesc proprietăți între 10 – 100 ha
1 proprietar stăpânește 6 ha 8450 m.p.

În comuna Pitești, pe baza decretelor și a legilor de reformă agrară, nu s-au făcut împroprietăriri.

Prețul de vânzare al pământului, pe categorii, este de 25000 lei ha arabil, 40000 lei ha livează, 50000 lei ha vii.

În cuprinsul comunei Pitești se găsesc lacuri, însă suprafața nu depășește 150 m.p (lacul, n.n.)

Râul Argeș, ocolește orașul prin partea de răsărit pe o lungime de 4200 m și nu poate deveni navigabil.

Căi de comunicații fluviale nu sunt.

Comuna încă nu are aeroport, totuși se fac aterizări pe islazul comunal (lângă cimitirul eroilor).

În comuna Pitești se face cărăușie cu cai.

Apa de băut este potabilă și se găsește ușor, comuna având uzină proprie și un rezervor cu capacitate de 3600 m.c. apă.

La celelalte puncte și aliniate din ordinul de mai sus, Servic Arhitecturii C-le, sau chiar Primăria, nu poate da datele cerute, acestea nefiind de competența sa.

D-Sale

Domnului primar al Comunei Urbane Pitești.[2]

Așadar suprafața orașului Pitești cuprindea în 1938 un total de 1435,5 ha. Orașul pierduse prin expropiere, în urma Decretului-Lege 3697/1917, 450 ha de teren din moșia Câmpu Orașului, de pe teritoriul Prundu-Hințești, cu toate intervențiile ulterioare ale Primăriei Pitești,[3] ceea ce înseamnă că până în 1921 suprafața orașului era de 1885,5 ha; pe atunci Găvana și Prundu erau comune separate.

Dacă imediat după această expropiere, în 1925, orașul Pitești avea 19819 locuitori, iar suprafața

Piața Episcopiei și hala de carne care se afla pe locul unde se găsește azi Prefectura Județului Argeș.

intravilanului era de 500 ha,[4] observăm că documentul redat de noi menționează doar 116 proprietari care dețineau un total de 332,9960 ha, din care făceau parte terenul arabil, fânețele și pășunile, fânețele artificiale, viile, livezile, grădinile de zarzavat. La această suprafață se adăugau: Pădurea Trivale socotită parc al orașului, vatra satului Turcești și 65 de ha care includeau drumuri și terenuri neproductive, râpile de pe islazul comunal, cătunul Turcești și lotul garnizoanei destinat pentru exerciții militare, totul însumând 594,9625 ha. Cum la 1925 intravilanul era de 500 ha, reiese că până în 1938 se extinsese cu 94,9625 ha, ceea ce nu trebuie să ne surprindă dacă avem în vedere că și populația orașului ajunsese la 20000 de locuitori. Așadar locuitorii orașului mai posedau în 1938, în extravilanul orașului. 840,5375 ha; aceasta era suprafața proprietate în Pitești; foarte mulți locuitori dețineau proprietăți în diferite localități, mulți în comunele din împrejurimile orașului.

Din suprafața intravilanului, 30,8227 ha erau cultivate cu zarzavaturi, aflate în marea lor majoritate pe malul drept al Argeșului, între malul drept și actuala str. Calea Bascovului. Să nu uităm că pe malul stâng al râului, până la Căteasca, erau suprafețe întinse de zarzavaturi care nu aparțineau de Pitești; erau udate cu roata, fie mânată de apă prin scoc, fie cu măgari sau catâri. Să ne mai mire că piața era abundent și permanent aprovizionată cu zarzavaturi proaspete? Alte 43,7500 ha aprovizionau piața cu mere, pere, cireșe, vișine, gutui și prune care se foloseau în cea mai mare parte la fabricarea vestitei țuici de Pitești, rămasă de domeniul amintirii. Cantități impresionante de fructe erau aduse de gospodarii din zona Călinești-Leordeni unde se aflau livezi impresionante de cireși și nuci.

Viile din intravilan ocupau doar 4,7500 ha; marea majoritate a proprietarilor posedau vii pe dealurile de la Călinești -Văleni Podgoria - Leordeni despre care se spunea, metaforic, că „vinul produs în viile de la Ștefănești până la Leordeni ar putea umple albia Argeșului".

Dintr-un tabel întocmit la 27 martie 1936 de Percepția Comunală, conform art. 9 din Legea pentru apărarea viticulturii,[5] aflăm că în Pitești se găseau 11 proprietari de suprafețe cu viță de vie, în care se specifică numele proprietarului, strada și nr., suprafața în m.p. cu numărul butucilor de viță, dacă era viță nobilă și dacă a suferit sau nu de înghețul târziu sau brumă în acea primăvară în care toată vița suferise; numai o proprietate, de 1500 m.p. a lui Ion Șerban, nu suferise de această calamitate, fiind și viță nobilă. Situația proprietarilor se prezenta astfel:

1. Eufimia Bratu - str. I.G. Duca 41 - 500 m.p. 400 buc. vițe
2. Ionică Lăzărescu - str. I.G. Duca 37 - 800 m.p. 500 buc. vițe
3. Andrei Ionescu - str. I.G. Duca 15 - 1500 m.p. 1000 buc. vițe
4. Ion I. Zănescu - str. I.G. Duca 30 - 500 m.p. 400 buc. vițe
5. Ion Șerban - str. Negru Vodă 25 - 1500 m.p. 1350 buc. viță nobilă
6. Maria B[illegible]torian - str. I.G. Duca 25 - 400 m.p. 30 buc. vițe
7. Alexand[illegible]ina Dumitrescu - Smeurei 6 - 3000 m.p. 1500 buc. vițe
8. Căpit. C. Zănescu - Traian 26 - 3750 m.p. 300 buc. vițe în paragină
9. Moșt. Paraschiv St. Pană - Exercițiu 92 - 2500 m.p. 1500 buc. vițe
10. Eugenia Vâlsănescu - Traian 24 -2500 m.p. 300 buc. vițe

11. C-tin Bobocescu - Smeurei 16 – 10000 m.p. 300 buc. vițe. [6]

Reiese că în doi ani suprafața cultivată cu viță de vie a crescut cu 1,544 ha. Un număr de 4 proprietari, care posedau un număr mic de vițe, pe o suprafață relativ mare - 30 buc./400 m.p., 300 buc/3750 m.p., 300 buc./3750 m.p. și 300 buc./10000 m.p. - cultivau viță indigenă, străveche, ale căror tulpini foarte lungi, atingeau în partea de jos o grosime de 6-12 cm; astfel de vițe se mai găsesc rar pe sub streașina unor gospodării vechi și câteva în stația C.F.R. Florica.

Din cele prezentate până aici, cititorul ar putea trage concluzia că orașul Pitești era destul de sărac. De sute de ani acest oraș a fost, prin poziția sa geografică, locul de desfacere a mărfurilor și de aprovizionare a locuitorilor din zonele de deal și de munte, precum și a celor din câmpie cu produse din zonele nordice.

Dintr-un raport înaintat Primăriei orașului Pitești de către Camera de Comerț și Industrie Pitești, la 20 august 1938 aflăm cât de intens era comerțul în anul 1937 în orașul care era de „circa 20000 de locuitori";[7] ar însemna că din 1925 până în 1938 sporul populației a fost doar de 2181 locuitori în 13 ani. Dar cum la recensământul din 6 aprilie 1941 orașul avea 26551 locuitori, înseamnă că sporul populației a fost în medie de 700 anual, reiese că în 1938 existau circa 25000 locuitori.

Din raportul amintit aflăm că orașul Pitești era „locul de întâlnire a locuitorilor din județele Argeș, Mușcel, Olt și parte din Teleorman", orașul „este o importantă piață consumatoare, lucru care rezultă din următoarele date referitoare la importul prin stațiunea C.F.R.Pitești" în anul 1937, când s-au descărcat următoarele mărfuri:

„Produse alimentare 1030 tone, la care urmează a se adăuga cele aduse prin gara Florica 339 tone sare.

Produse agricole 9671 tone

Combustibil solid și lichid 1740 tone la care se adaugă circa 6000 vagoane lemne foc necesare orașului și care sunt aduse cu căruțele sau autocamioanele.

Piei crude	20 tone
Cânepă și in	20 tone
Minereuri	320 tone
Fier și oțel	990 tone
Mașini industriale	100 tone
Mașini agricole	170 tone
Hârtie	200 tone
Tutun	300 tone
Cherestea	1690 tone
Țiglă și piatră cioplită	1240 tone
Var gras	1320 tone afară de cel adus direct cu căruțele, care reprezintă o cantitate mult mai mare.

Diferite mărfuri de coloniale și manufactură 2300 tone........

Toate mărfurile menționate fac obiectul de activitate a 990 firme comerciale și industriale ce funcționează pe piața orașului, bineînțeles majoritatea ocupându-se cu desfacerea produselor alimentare, locul al doilea ocupându-l manufactura și în urmă fierăria și materialele de construcții".

Acestea erau doar o parte din produsele care s-au vândut în anul 1937, an foarte slab pentru agricultură, pe piața de consum a orașului Pitești, întrucât „în anul 1937 tranzacțiunile de grâu au fost mai numeroase în obor grație faptului că moara „Progresul", recte Soc. Prohadsca suc. Pitești se aprovizionează într-o oarecare măsură și din oborul local. Tranzacțiunile înregistrate la oborul de cereale în anul 1937 au fost:

Grâu	337 care - 240075 kg.
Porumb	239 care - 190921 kg.
Ovăz	548 care - 315440 kg.

- Așadar în total 1124 de care cu o cantitate de 746436 kg".......

„O importanță mai însemnată are oborul de vite unde vin spre vânzare vite din județul Argeș și cele limitrofe", în 1937 în obor vânzându-se 30844 de vite:

„Vite mari	11013
Mânzați	3160
Vițel	5204
Oi și miei	2598".[8]

Este doar o parte a aspectului comercial din orașul nostru în anul 1937, care împreună cu producția internă a puținilor locuitori ce dețineau suprafețe cultivabile, dar și cu produsele obținute pe terenurile deținute în alte comune, ofereau o îndestulare confortabilă celor 25000 de locuitori. Să mai amintim de păsările, ouăle, brânza, laptele și carnea adusă din satele învecinate și nu numai? Nu lipseau nici fructele exotice - portocale, smochine, lămâi, roșcove, dar mai ales măslinele, numite împreună cu peștele „mâncarea săracului". După înserare, cu ostia și felinarul, în 2-3 ore se prindeau ușor 5-6 kg de clean și mreană; nimeni nu-ți cerea permis; pescuitul era liber, dar nici setci nu existau.

Puțini mai sunt azi piteștenii autohtoni care știu cum se trăia pe atunci. De 60 de ani nimeni nu a mai scris adevărul despre vremurile acelea; timp de 45 de ani dezvăluirea adevărului ar fi însemnati crimă împotriva fericirii comuniste.

1 *Enciclopedia României, III, Economia Națională – Cadre și producție*, Imprimeria Națională, București, decembrie 1939, 1180 pp.
2 DJAN, fond Primăria orașului Pitești, dosar 55/1938, f. 273.
3 DJAN, fond Tribunalul județului Argeș (Comisia de Expropriere), dosar 112/1922, f.3.
4 DJAN, fond Prefectura județului Argeș, dosar 28/1925, f. 34.
5 Publicată în Monitorul Oficial nr.73 din 27 martie 1936
6 DJAN, fond Primăria orașului Pitești, dosar 59/1936, f. 4
7 Ibidem, dosar 40/1938, f. 16.
8 Ibidem, f. 16-19. Documentul a fost publicat în vol.: **Teodor Mavrodin, Mircea Gâlcă, Violeta Sima, Lucian Pribeagu, Dan Pintilie,** *Pitești – mărturii documentare*, vol. I, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1988, pp. 382-385.

În patru rânduri...

NIC PETRESCU

Eu, anglo-americani,
cum vreți să tac
Când în acele vremuri de demență
Ați pângărit Poporul liber Dac
Cu nouăzeci la sută influență?
*
Cât privește „Omul nou"
E-o sinistră chestie,
Dusă de la omul bou
Pân' la omul bestie.
*
Ne-a zobit rău impostura
Ce și-au etalat-o durii:
Pentru comuniști, cultura
Vine de la cultul urii!

„Au de patrie, virtute,
Nu vorbește"... comunistul
De ai crede că viața-i
Limpede ca ametistul?
*
Tu, România mea, tu știi
De cine azi să te ferești...
Când știu ce-ai merita să fii,
Mă înfior când văd ce ești!
*
Ceru-i negru ca de horn
Și-i tot sumbră perspectiva...
Mai suna-vei dulce corn,
Sau mânca-ne-vor coliva?

Când ai de gând s-o tragi de păr
Politica-i o utopie;
Când nu-i bazată pe-adevăr,
E sigur o șarlatanie.
*
Acum, când toate merg pe dos,
Cum să mai afle tineretul
Ce este SUFLETUL frumos
Când nu-l mai are nici poetul?
*
Poate-om merge înainte
Cu Băsescu Președinte,
Că de mersul înapoi
Ne-om fi săturat și noi!

Epigrame

GH. ZARAFU

De Paște înainte de 1989

La gunoi văd aruncate
Coji de ouă colorate
Și-mprejur văd risipite
Foi de opere vopsite.

Autobiografică

Știți de ce n-am vizitat
Pân-acum și-o altă țară?
Cică n-aș fi posedat
Incultura necesară.

„Revoluția" din 1989

Revoluția-n văpaie
Ni l-a luat pe Nicolae,
Însă de revelion
Ni l-a dat pe Sântion.

După „revoluția" din 1989

Bucureștiul nostru are
Două circuri permanent:
Unul pe Ștefan cel Mare,
Celălalt în Parlament.

Fraților basarabeni

Când ni s-a tăiat cuvântul
PATRIE, și ne-a durut,
Eminescu a fost ca vântul:
N-avea graniță la Prut.
*
La Soroca lui Ștefan,
Pe pământ basarabean,
Orice românesc țăruș
E înconjurat de ruși;
Dar țărușul, la aman,
Poate fi și buzdugan.

*
O strig s-audă și dușmanii
Către cele patru zări:
De o vreme nici germanii
Nu trăiesc în două țări.

Președintelui

Președintele, în fine,
Ne-a urat: - Să trăiți bine!
Dar mă uit la portofel :
Cum vrem noi, sau cum vrea el ?

Autoepitaf

Zace, negru-n cerul gurii,
Secerat de moartea hâdă
Cel ce-n noaptea dictaturii
I-a făcut pe mulți să râdă.

Restituiri Pitești
Apare sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești
Editor: Centrul Cultural Pitești,
Clubul de istorie *Armand Călinescu*

Redacția: Centrul Cultural Pitești, str. Craiovei, bl. G1, Casa Cărții
e-mail: restituiri@yahoo.com; **http:**//www.centrul-cultural.ro
tel./fax: 0248/216348; **ISSN:** 1583-5863;
Tiparul executat la SC *Pământul* SRL

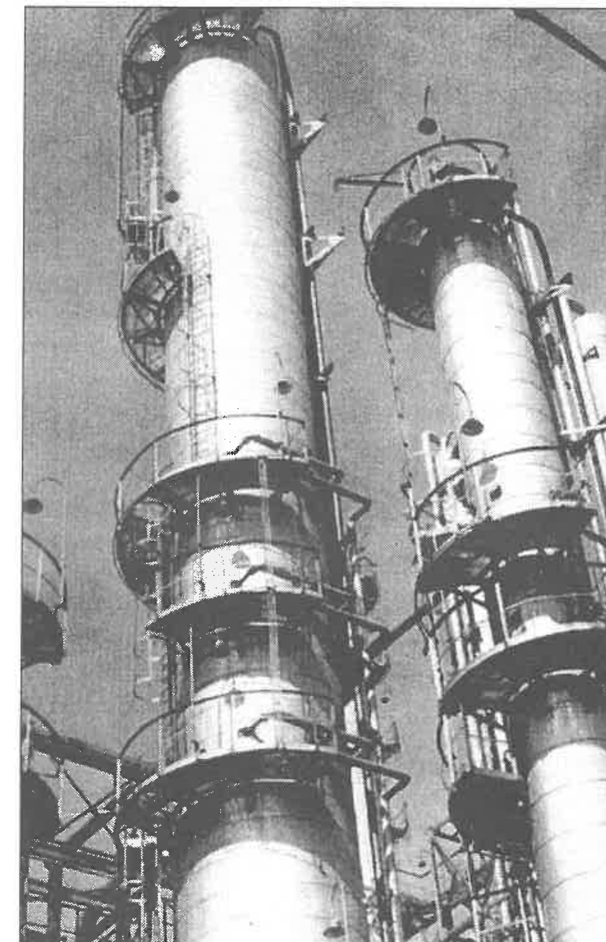
ION NANIA – director

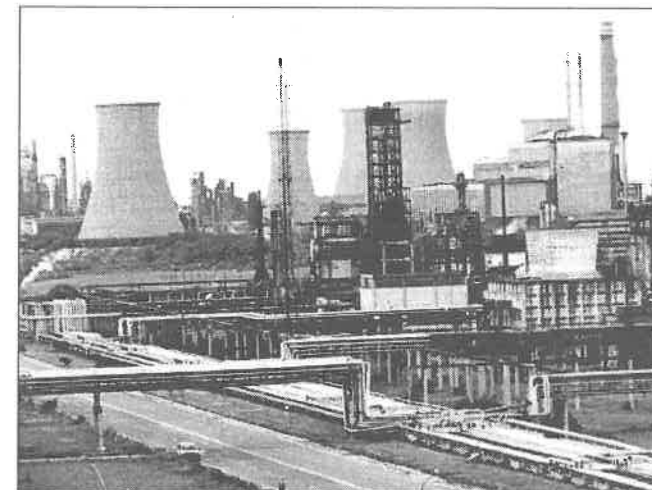
COLECTIVUL DE REDACȚIE
SIMONA FUSARU
MARIUS CHIVA

Fiecare autor care semnează în revista **RESTITUIRI Pitești** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale (art. 206 C.P.).

Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

CUPRINS

După noiembrie 1969 marele combinat petrochimic de la Pitești a dus la degradarea cumplită a părții de nord a Câmpiei Piteștilor, iar Drâmbovnicul a devenit o apă moartă, otrăvind și pânzele freatice. După 1995 lucrurile par să meargă spre bine. În fotografie: un colț degradat din nord-vestul acestei câmpii și două detalii din din giganticul complex industrial.